

Rusthollissa, kartanossa ja kannaksella

– Arrat Paavolaisten sukulaisina 1920- ja 30-lukujen Viipurissa

Vuonna 1902 vietettiin Kivennavan kirkossa maakauppias Pietari Paavolaisen Annikki tyttären ja hämäläisen pastorin, Jooseppi Arran, häitä. Jaakko Paavolainen mainitsee kirjassaan *Lapsuus Kanneljärvellä* useampaankin kertaan Arrat Paavolaisten viipurilaisina sukulaisina. Keitä nuo hämäläiset Arrat olivat ja millainen perhe Kivennavan kirkkohäissä sai alkunsa?

Läntisessä Suomessa sukunimet ovat historiallisesti melko uusi asia. Aiemmin oli tapana, että henkilöstä käytettiin etunimeä ja patronymia sekä talollisten kohdalla lisänimenä talon nimeä. Itä-Suomessa meneteltiin toisin. Niinpä Paavolaistenkin nimi tunnetaan jo 1700-luvulta asti. Arrojen suvun vaiheet tunnetaan 1600-luvun lopulta lähtien, mutta Arra heidän sukunimekseen jäi vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Annikki Arra valmistui Helsingin Jatko-opistosta "opettajattareksi" v. 1900

Rusthollareita, pappeja ja yhteisten asioiden hoitoa

Ruotsin suurvalta-ajan sodat olivat ohi, kun korpraali Yrjänä Sipinpoika osti v. 1667 itselleen kuhmalahdelaisen Knaapin tilan. Tila oli kookkaimpia Kuhmalahdella ja ns. ratsutila eli rustholli. Rusthollit olivat suuria, yleensä maataalin kokoisia maataloja, jotka varustivat ja ylläpitivät ratsumiestä kuninkaan armeijassa ja saivat tästä palkkioksi verovapauden. Tällaisen tilan isännälle lankesi yleensä myös muita luottamustehtäviä ja Knaapin Yrjänä jälkeläisineen toimikin sukupolvesta toiseen seurakuntansa kirkonisäntänä, joka vastasi seurakunnan taloudesta yhdessä kirkkoherran kanssa.

Kirkonisännän suhteet kirkkoherraan olivat läheiset ja tämän seurauksena suvusta lähetettiin poikia myös opintielle. 1700-luvulla kaksi poikaa aloitti yliopisto-opinnot ja valmistui papiksi. Opintojen myötä he ottivat myös sukunimen. Joonas Aurenius toimi pappina Perniössä ja Johan Auren ensin Espoossa ja sitten Akaassa. Kun suvussa sittemmin oli Arra- ja Kuuliala-nimisiä pappeja, voitaneen sukua luonnehtia pappissuvuksikin. Läheisiä kirkollisia siteitä osoittanee myös suvussa ollut tapa antaa sukupolvesta toiseen pojille nimet Jooseppi ja Benjamin.

Vaikutusvaltaiset rusthollarit muodostivat maalaisyhteisössä oman ryhmänsä, joka maaomaisuuden turvaamiseksi yleensä etsi puolison toisilta rusthollitiloilta. Tämä oli ajan tapa. Niinpä saman seudun, rusthollit muodostivat eräänlaisen sukusitein sidotun verkoston. Läheisten verisukulaisten kesken liittoja ei juuri näytetä solmitun. Arrojenkin esisissä solmittiin useita avioliittoja siten, että tilan kaksi poikaa avioitui toisen rusthollin kahden tyttären kanssa, jolloin molemmille perheille jäi tila viljeltäväksi. Tällaisen järjestelyn seurauksena Knaapin Joosepista tuli Sahalahden Iivarin rusthollin isäntä 1800-luvun alussa. Jooseppi hoiti Iivaria hyvin ja oli seudun vaikutusvaltaisimpia isäntiä. Seuravassa polvessa hänen Simo ja Benjamin poikansa avioituivat niin ikään sisarusten kanssa. Molemmat suuntasivat kosiomatkan-

sa Pälkäneelle, Kuulialan kartanoon. Simo myi sittemmin Iivarin ja osti itselleen Sahalahdelta von Qvanteneille kuuluneen Haapaniemen kartanon, Benjamin päätyi isännäksi Kuulialaan.

Haapaniemessä ja Kuulialassa elettiin kartanolle sopivaa elämää. Haapaniemi tunnettiin komeista hevosistaan ja sen sataa lehmää säilytettiin yhdessätoista navetassa. Kun Kuulialassa v. 1866 vietettiin tyttären häitä, kirjoitti suomalainen Wirallinen Lehti että *viime tiistaina piti Rusthollari Kuuliala häitä tyttärellensä, joka nai nuoren rusthollarin Pusulan kappelista. Mainittava on ylellinen komeus vierasten puvussa. Tuskin ainoakaan, eritenkin niistä, jotka nähtiin tanssivan, oli vaateitettu niin kuin talonpoika. Kaikki naiset kahisivat silkkisissä ja harsissa vaatteissa. Morsian oli puettu valkoseen harsklänninkiin myrttisepeleellä ja kruunulla sekä huntu päässä.*

1800-luvun puolivälin jälkeen Suomi alkoi kehittyä nopeasti. Kuulialasta eri puolille Hämettä asettuneet suvun jäsenet olivat perustamassa kansakouluja, maanviljelysseuroja, lukukirjastoja säästöpankkeja ja vapaapalokuntia sekä 1900-luvun alussa suojeluskuntia. Usein he myös toimivat kotikuntiansa johdossa. Näyttää siltä kuin rusthollaritausta olisi antanut erityistä pontta yhteisten asioiden hoitoon.

Suurten maaomaisuuksien säilyttäminen vaikeutui kui-

tenkin 1800-luvun jälkipuoliskolla, kun lapsikuolleisuus pieneni ja perintöoikeus muuttui myös tyttäriä suosivaksi. Kuulialassakin varttui aikuiseksi perätä yhdeksän lasta. Vaikka vaikea katovuosi v. 1868 koetteli taloudellisesti myös Kuulialaa sijoittuivat, yhtä lukuun ottamatta, kaikki lapset vielä isänniksi ja emänniksi suurille maataloille. Benjamin Kuulialan Jooseppi-poika osti leskeksi jääneeltä Heta-sisareltaan itselleen Arran rusthollin Sahalahdelta v. 1873. Kun 1800-luvulla sukunimien käyttö yleistyi, jäi suvun tämän haaran nimeksi Arra.

Suku leviää Suomeen ja maailmalle

Sukupolvien ajan Arrojen suku oli asuttanut melko suppeaa aluetta Hämeessä. Tilanne muuttui vuosisadan vaihteessa. Vaikka rusthollin merkitys armeijan kannalta oli päätynyt, säilyi nimi eräänlaisena arvonimenä 1920-luvun alkuun asti. Kirkonkirjoissa luki nuoren miehen kohdalla rusthollarin poika, mutta kun Sahalahden Arralla varttui aikuiseksi kuusi lasta, oli selvää, ettei kaikista enää voisi tulla rusthollareita. Arran varatkan eivät olleet Kuulialan veroiset.

Tässä tilanteessa viidestä veljeksestä peräti kolme matkusti Amerikkaan. Heistä palasi Benjamin Arran kotitilan isännäksi ja hänen Lauri veljensä pystyi ansaitsemillaan rahoilla ostamaan itselleen oman tilan Arran naapurista. Amerikan kokemuksistaan Lauri myös kirjoitti romaanin Siirtolaisjätkiä. Ensimmäisenä lähtenyt Simo jäi pysyvästi Atlantin taa. Tehtyään monenlaisia töitä hän päätyi omistamaan Arra's Sanatorium-nimisen sairaalan. Viime sotien aikana hän toimi Suomea auttavan Help Finland -avun länsirannikon sihteerinä.

Pojista vanhin oli jo Kuulialassa v. 1869 syntynyt Jooseppi Joosepinpoika. Hänet oli lähetetty lyseoon Hämeenlinnaan ja sen jälkeen teologian opintoihin Helsinkiin. Papiksi Jooseppi Arra valmistui v. 1896. Lyseossa Joosepinluokkatovereihin lukeutui mm. J. K. Paasikivi, jonka tiedetään kyläilleen Arroilla Viipurissa 1930-luvulla. Nuoren papin ei ollut helppo löytää vakinaista virkapaikkaa, kymmenen vuoden aikana oli papinpaikkoja vain yhtä monta aina Lappeenrannan työväntalon vt. saarnaajasta Pietarin Inkerin Tuuterin kirkkoherran apulaiseksi. Jooseppi toimi myös kannaksella: Valkjärvellä 1897 ja Kivennavalla 1899. Varmaankin juuri tuona aikana hän tutustui tulevaan puolisoonsa Annikki Paavolaiseen. Kenties kohtaaminen tapahtui romanttisesti Kivennavan kirkkotien puiden alla, tai sitten kutsuilla jonkun Paavolaisen luona.

Kun sitten häitä vietettiin Kivennavan kirkossa 23.7.1902 oli Jooseppi kolmenkymmenen kolmen vanha ja Annikki häntä kymmenen vuotta nuorempi. Annikki oli opiskellut Viipurin tyttökoulu ja sen jälkeen Helsingin Jatkan opistossa, jossa valmistui ”opettajattaria” tyttökouluihin. Annikki olikin jo ehtinyt toimia opettajana, mutta papin rouvana hän jäi ajan tapaan kotiin. Joosepin virka-ajat alkoivat vakiintua ensin Jyväskylään ja vihdoin pysyvään paikkaan Karstulassa. Kannakselta oltiin kaukana ja Annikin kotiin lähettämisen valokuvan kääntöpuolella hän

kuvailee tuntojaan seuraavasti: *Karussa Karstulassa, soiden suurien takana on sisko Arraa asuttamassa sa kallis ystävä.*

Lapsia perheeseen syntyi ajan tapaan runsaasti. Annikilla oli tapana sanoa, että Jumala antaa lapset. Perheessä oli peräti kahdet kaksoiset. Lapsista kolme kuoli ennen aikuisikää, mm. molemmat vanhemmista kaksoisista. Annikin oma äiti oli aikanaan synnyttänyt peräti viisitoista lasta, joista aikuiseksi varttui seitsemän. Pakosta muodostuivat myös lasten ikäerot melkoisiksi: nuorimman syntyessä Viipurissa oli Messukylässä syntynyt vanhin jo seitsemäntoista. Vanhin lapsista oli Pentti Jooseppi. Suomen itsenäistyessä Pentti kävi lyseota Jyväskylässä. Lyseoon perustettiin suojeluskunta, johon Penttikin liittyi. Suojeluskuntalaisena Pentti seurasi venäläisten riisumista aseista Jyväskylässä ja tapahtumien edetessä hän toimi lähettinä ja oli läsnä Tampereen valtauksessakin vain neljäntoista vanhana. Epäilemättä kokemukset noilta ajoilta vaikuttivat siihen, että Pentti myöhemmin päätyi sotilasuralle.

Arrat Viipurissa

Viipuriin maaseurakunnan kappalaisen toimi v. 1920 merkitsi Annikille paluuta kotiseudulle. Samana vuonna syntyi Viipurissa perheen nuorin lapsi, Heikki. Aluksi asuttiin Tienhaaran pappilassa, mutta sitten hankittiin asunto Agri-

Annikki ja Jooseppi nuorena parina.

Annikin ja Joosepin perhe Viipurissa 1920-luvun jälkipuoliskolla. Kuvassa vasemmalta Aune, Hely, Annikki, Pentti, Heikki, Hilikka ja Jooseppi

colankatu 10:stä (nykyinen ulitsa Puskina 12). Tämä ns. Wiklundin talo lukeutui Viipurin komeimpiin kivilinnoihin. Talon toinen sivu antoi Koulukentälle ja toinen sivusi Linnankatua. Komean uusrenessanssitalon rakensi rakennusmestari Wiklund niistä tiilistä, jotka jäivät ylitse hänen toiselle puolen katua urakoimastaan tuomiokirkosta.

Arrojen kotirappu avautui Koulukentälle aivan Heikin koulun, Viipurin klassillisen lyseon viereen. Heidän asuntonsa oli rappukäytävän ylimmässä kerroksessa.

Linnankadun takana Torkkelinpuistossa sijaitsivat Alvar Aallon suunnittelema Viipurin kirjasto ja kaupungin mahtava sota-aikana tuhoutunut uusgoottilainen tuomiokirkko. Vain viiden minuutin kävelymatkan päässä Agri-colan kadulta Maaseurakunnan kirkko, toinen kaupungin 1400-luvulla pystytetyistä kivistä kirkkoista. Alun perin dominikaaniluostarin yhteydessä toimineen kirkon oli uudistanut 1800-luvun alussa arkkitehti Engel. Kellotornin virkaa

hoiti Raatitorni, yksi Viipuria keskiajalla ympäröineen kaupunginmuurin torneista. Perimätiedon mukaan kirkon lattian alle olisi aikoinaan haudattu suomen kirjakielen luoja Mikael Agricola.

Merkillinen sattuma on, että Joosepin varhaisen lapsuuspitäjän 1830-luvulla valmistunut uusi tiilikirkko Pälkäneellä oli Carl Ludvig Engelin käsialaa ja Pälkäneen vanhalla keskiaikaisella rauniokirkolla saattoi olla yhteyksiä dominikaaneihin. Joosepin lapsuudessa vielä melko ehjän kirkon pari-ikkunoiden kaaret on koristeltu apilanlehti-aihe ja pääoven pielessä on koiran käpälän jälki. Nämä merkit voivat viitata dominikaanimunkkeihin. Heidän lempinimensä oli nimittäin "Domini canes" eli "Herran koirat". Vanhan Viipurin kulttuurimaisemassa saattoi olla jotakin lapsuudesta tuttua.

Yritän mieleissäni tavoittaa elämää 1920- ja 30-lukujen Viipurissa, kaupunki oli tuolloin nopeasti kasvava ja

Lapsia syntyi runsaasti. Kuvissa Pentti ja Aune.

Luostarinkatua kävellessä näkyi Maaseurakunnan kirkon tornina palveleva kaupunginmuurin vanha Raatitorni

maamme toiseksi suurin heti Helsingin jälkeen. Viipuri oli tunnettu ilmapiiristään ja kulttuuristaan sekä huomattavasta vientisatamastaan. Mikä merkitys näillä seikoilla oli Joosepin perheelle, sitä en tiedä. Yhteyksiä kulttuurielämään tarjosi äidinpuolen suku. Tytöt seurasivat varmasti kiinnostuneina Olavi Paavolaisen ympärillä käytävää keskustelua. Hely oli kiinnostunut elokuvista. Pentti oli lapsista eniten tekemisissä nuoren Olavi Paavolaisen kanssa, olivathan he saman ikäisiä.

Yritän kuvitella rovestin ja ruustinnan elämää: saarna- valmistelua, pappilan vieraspöytää. Matka Agricolan kaudelta kirkolle tapahtui varmaan jalan, jos kääntyi kotiovelta oikealle ja jatkoi pitkin Agricolan katua ja sitten Luostarinkatua, tuli sivuuttaneeksi 1600-luvulta peräisin olevan Panssarlahden bastionin ja sen päälle kohonneen komean uuden taidemuseon. Arkkitehti Uno Ulbergin luomuksen jälkeen näkyikin jo tutun kirkon kellotorni. Jos kotiovelta kääntyi vasemmalle oli seurassa varmaankin Hely-tytär ja pian oltiin Linnankadulla, jonka varrella oli maaherran talon ja sen lähellä Helyn työpaikka, Viipurin lääninhallitus. Tästä olikin kirkolle enää lyhyt matka.

Lasten muisteluihin, ainakin Heikin, liittyvät myös muistot siitä, kuinka vilkas lapsi rauhoitettiin: hänet pantiin isän työhuoneeseen, jossa tämä valmisteli saarna. Hiljaisessa huoneessa hiljaa istuen oli sitten aikaa rauhoittua ja miettiä. Joulukuun tietysti lasten elämän kohokohta. Viipurin pappilassa kuusen koristelusta vastasivat vanhemmat. Lasten riemu oli suuri, kun salin ovet avattiin ja joulupuu oli täydessä asussaan. Kuin kruununa kiersi kuusta silkinau-

ha, jossa oli teksti ”ja maassa rauha, ihmisillä hyvä tahto”. Eräänä jouluna ovi ei tahtonut odottamisesta huolimatta avautua ja kun viimein syytä tutkittiin, olikin kuusta koristeltu Annikki-äiti nukahtanut kuusen alle sen kauneutta ihaillessaan. Tästä tapahtumasta riitti lapsilla hauskaa pitkäksi aikaa.

Mullasta maan isät katsovat poikiaan

Synkät pilvet kohosivat Suomen ylle syksyllä 1939. Vaikka sodan enteitä oli ollut ilmassa, oli venäläisten hyökkäys 30.11.1939 kuitenkin yllätys. Viipuria pommitettiin, kansakunta mobilisoitiin puolustustaisteluun. Sotilasuran valinnut Pentti sijoitettiin päämajaan Mikkeliin. Pentin tehtäviin kuului mm. päivittäin raportoida armeijan ammustilanteesta marsalkka Mannerheimille. Heikki Arra oli tullut ylioppilaaksi 16 vanhana. Koska Teknilliseen korkeakouluun edellytettiin tuolloin 18 vuoden ikää joutui hän aloittamaan opintonsa Helsingin yliopistossa 1937 ja siirtymään Teknilliseen korkeakouluun vasta seuraavana vuonna. Talvisodan aikana hän palveli nuoren ikänsä ja suoritamattoman asevelvollisuuden vuoksi vapaaehtoisena väestönsuojelujoukoissa Helsingissä.

Talvisodan aikana taistelut etenivät Viipurin esikaupunkieihin ja kaupunkia evakuoitiin. Sotilaiden tullessa Arrojen ovelle, istui Jooseppi hievahtamatta kiikkutuolisaa ja ilmoitti, ettei hän omasta kodistaan mihinkään lähdä. Sotilaiden ilmoittaessa tarvittaessa kantavansa rovestin kiikkutuoleineen, lupasi hän kävellä omin jaloin. Evakossa Arrat asettuivat Savitaipaleen ja Sahalahden jälkeen Helsingin Käpylään, joka sitten jäikin Annikki Arran kodiksi sotien jälkeen. Myöhemmin sai Pentti Arra kuulla upseeritoveriltaan, että ”teidän kiikkutuoli on evakuoituna eräällä pohjalaisella rautatieasemalla”. Sieltä se sitten löytyikin.

Kun jatkosodan aikana Viipuri saatiin takaisin, palasi lääninhallituksessa työskentelevä Hely-tytär Viipuriin. Hänen mukaansa läksi myös Jooseppi-rovasti. Rovasti Arra kuoli vuonna 1942 ja hänet haudattiin Viipuriin. Perheen sukuhaudassa Helsingin Hietaniemen uurnalehdossa on hautakivessä hänen nimensä ja teksti ”lepää Viipurin Ristimäessä”. Hietaniemeen on haudattu ruustinna Annikki Arra ja perheen lapsista Aune ja Pentti.

Keskustassa sijainnut Maaseurakunnan kirkko oli peräisin 1400-luvulta

Jatkosodassa Heikki palveli rajajääkäripataljoona 1:n tiedustelu-upseerina Syvärillä. Tehtävä ei ollut helppo, Heikki haavoittui peräti neljästi. Lauri Jäntin kirjassa Viipurin viimeinen päivä kesällä 1944 kuvataan kannaksen pääkaupungin viimeisiä suomalaisia hetkiä. Keskeinen rooli tapahtumissa oli Pentti Arralla, joka komensi kaupunkia puolustavan 20. prikaatin tykistöä. Prikaati oli siirretty nopeasti Syväriltä Viipurin tueksi, jonne se saapui 19.6.1944. Kaupunki oli lähes tyhjä siviiliväestöstä ja siellä olevat harvalukuiset sotilaat olivat yksiköistään harhautuneita kuljeskelijoita. Joukot ottivat saman tien asemat ja kannaksen viimeinen puolustuslinja syntyi.

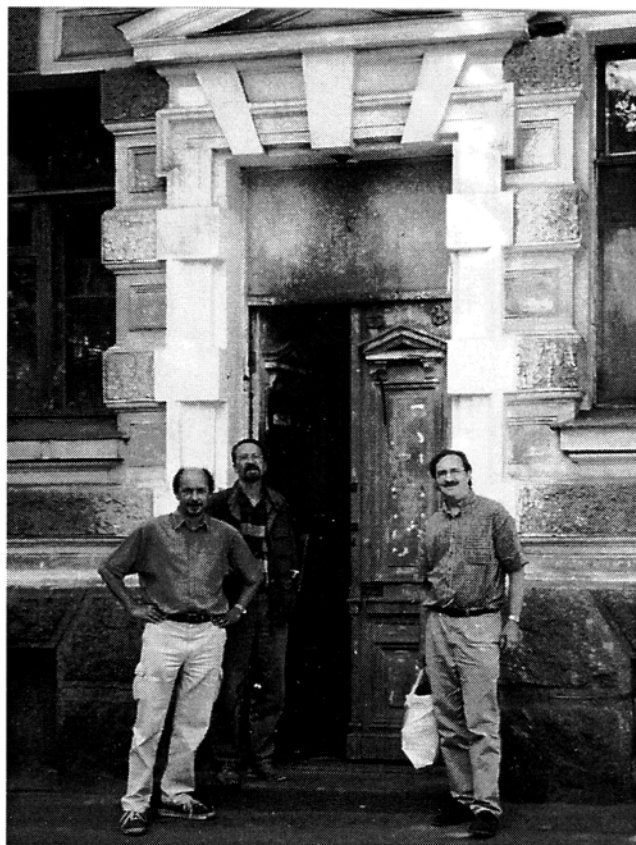
Prikaatilla oli komea tykistö, mutta ylempää tulleella käskyllä oli Raskas Patteristo 40:n kranaatit käsketty jättämään Syvärille, koska Viipurissa olisi kranaatteja. Tästä alkoi silloisen everstiluutnantti Arran kujanjuoksu taisteluvälinehuollon puolesta, kranaatteja ei saatu riittävästi. Tätä on kuvattu useissa kirjoissa. Armeijakunnan vetkutellessa kranaattien kanssa jouduttiin määräys lopulta hankkimaan Päämajan tykistöosastolta ja sitten täydennys haettiin käsiky kourassa ja ladatut konepistoolit toisessa kädessä. Tänä aikana kaupungin puolustus oli kuitenkin jo murtunut. Missään kirjassa ei kuitenkaan mainita asiaa, joka inhimillisesti ottaen varmasti loi melkoisia paineita Pentille. Etulinja kulki Ristimäen hautausmaan kohdalla, sinne oli vain pari vuotta aiemmin haudattu rovasti Arra. Pentti ei puolustanut vain kotikaupunkiaan, vaan teki sen kirjaimellisesti myös isänsä haudan päällä.

Tunnetusti Viipuri menetettiin 20.6. sekavissa oloissa väärän huhun läpimurrosta levitessä joukkojen keskuuteen. Sotilaat vetäytyivät paniikissa ja epäjärjestyksessä kaupungista, hyökkääjän tie Suomeen näytti olevan auki. Yksi harvoista toimintakykynsä säilyttäneistä oli Pentti Arra. Hän sai kootuksi kourallisen taistelukykyä säilyttäneitä miehiä aseisiin Sorvalin Kivisillan taakse. Harvalukuisten puolustajien vahvistukseksi saatiin paikalle osunut Raskas Patteristo 14:ta kuusituumainen hauptsi, joka komennettiin suorasuuntausammuntaan tehtävänä estää vihollispanssarien pääsy Tienhaaran niemelle. Tykistönkomentaja Arran toimilla saatiin raolleen jäänyt ovi Suomeen työnnettyä kiinni. Viipuri oli menetetty, mutta oli näköetäisyydellä ja näillä toimilla luotiin edellytykset Tienhaaran ja Talin-Ihantalan torjuntavoitolle.

Eri yksiköiden tykistöstä luotiin Viipurinlahden länsirannan puolustamiseksi tykistöryhmä Arra ja nyt saatiin tarvittavat kranaatitkin. Tykistön osuus saavutetussa torjuntavoitossa ei ollut aivan vähäinen.

Tuleeko hämäläisestä karjalainen?

Sota-ajan jälkitunnelmissa elettiin pitkälle 1950-luvulle. Viipurin Arrat olivat osin jättäneet kotikaupunkinsa jo ennen talvisotaa Pentin sijoituessa armeijauransa myötä Helsinkiin ja Heikin tultua samaan kaupunkiin opiskelemaan. Viipurin menettämisen seurauksena Helsinkiin asettui myös leskeksi jäänyt Annikki Arra ja perheetön Aune-tytär. Majuri Jorma Leimun kanssa avioituneen Hilikka-sisaren tie vei Kuopioon. Pentin ja Hilkan perheisiin oli kumpaiseenkin syntynyt tytär ja poika jo ennen sotia.

Serkukset Viipurissa Arrojen kotitalon ovella kesällä 2001. Kuvassa vasemmallla John (Juhani) Sarkanen, Matti Arra, tämän kirjoittaja ja Olavi (Olli) Arra

Jatkosodan aikana Viipuriin palanneen Helyn evakkomatka vei hänet aina Englantiin asti. Lakimies Antti Sarkanen kanssa avioitunut Hely asettui Sutton Coldfieldiin Birminghamin liepeille. Sodan jälkeen Antti Sarkanen toimi ensin vähän aikaa toimistopäällikkönä Kansanhuoltoministeriössä, mutta siirtyi sitten Englantiin Anglo-Finnish Hardware Companyn johtajaksi. Liiketoimiensa ohella hän toimi Suomen Birminghamin konsulina vuodesta 1951 alkaen ja 1960-luvulla Birminghamin konsulikunnan presidenttinä. Myöhemmin Sarkanen toimi suomalaisten saunojen maahantuojana ja hänellä oli myös tilauskäyttöön vuokrattava sauna Birminghamissa. Helyn ja Antin lapsista vanhempi, Simo, asettui sittemmin professoriksi USA:han, nuoremman pojan, Juhanin (John) jäädessä Englantiin.

Helsingin vaikea asuntopula johdatti vasta diplomi-insinööriksi valmistuneen Heikin perheeseen Kotkaan, jossa hän toimi varhaiseen kuolemaansa (1960) asti Suomen Sokeri oy:n laboratorion johtajana. Heikin perheeseen syntyi kolme poikaa. Tehtaan laboratoriossa tutkittiin 1950-luvulla koivusokerin jalostamista ravintokäyttöön. Lopputuloksena oli suomalainen menestystuote, xylitol-makeutusaine. Tämän suomalaisen menestystuotteen syntyyn vaikutti omalta osaltaan Heikki Arra. Muistot isästani ovat vähäisiä ja satunnaisia. Hän oli perheen lapsista ainoa Viipurissa syntynyt. Perheemme tuttavien Kotkassa lukeutui myös läheisen Toukolan settlementtiopiston johtaja pastori Leo Virtanen – Viipurin Kolikkoinmäen poikia. Toukola oli

lähtöisin Viipurin Sorvalista. Virtasen seinällä oli taulu, johon oli kuvattu maisema Ateenan Akropolis-kukkulalta. Vanhempi veljeni Hannu oli katsellut kuvaa pitkään ja miettivänä sekä todennut lopuksi ”tuon täytyy olla Viipurista, kun siellä on niin kaunista”.

Tämän kirjoittajalla oli tilaisuus vieraillla Viipurin linnan 700-vuotisjuhlilla vuonna 1993. Upsalassa asuva koulutoverini oli järjestänyt minut ruotsalaisen kulttuuridelegaation jäseneksi. Hänen kanssaan kannoimme linnaan näytteille Uplannin museosta lainatun vanhan rautapadan, jonka väitettiin olevan Knut Possen ruutimortteli. Utta Viipurin pamausta emme saaneet aikaan. Kun tuolloin venäläisten tuttuja kanssa puhe kääntyi Wiklundin taloon, kertoivat uudet viipurilaiset sen edelleen olevan kaupungin arvostetuimpia, asuihin siinä mm. silloinen kaupunginjohdajakin.

Yövyimme ystäväni venäläisen liiketuttavan luona uudelleenrakennetussa Burkhardtin talossa. Kun linnan juhlapäivä alkoi klo 12 yöllä, kehotti isäntämme meitä siirtymään huoneiston ikkunan ääreen. Ikkunasta avautui upea näköala yli Weckhrothin talon kohti linnan tornia, johon keskiyöllä nostettaisiin lippu. Hilpeän illan aikana nautitusta venäläisestä shampanjasta huolimatta uutinen sai minut apealle mielelle. Ajattelin, että onneksi isäni ei näe minua tätä lipunnostoa seuraamassa...

Yllätys oli sitä suurempi, kun salkoon nousikin valaistu valkeapohjainen lippu, jossa oli Viipurin vanha vaakuna. Myöhään yöhön keskustelimme Viipurin tulevaisuudesta, jossa vilahtelivat vapaakaupungin asema, jopa palauttamisen Suomelle. Venäläisten valmistama lippu oli niin kehoiteko, että se tuulessa jo seuraavana päivänä alkoi purkautua, kuluen lopulta kokonaan pois. Tapahtumassa voi sitä haluava nähdä myös symboliikkaa, käyttämättä jätetty

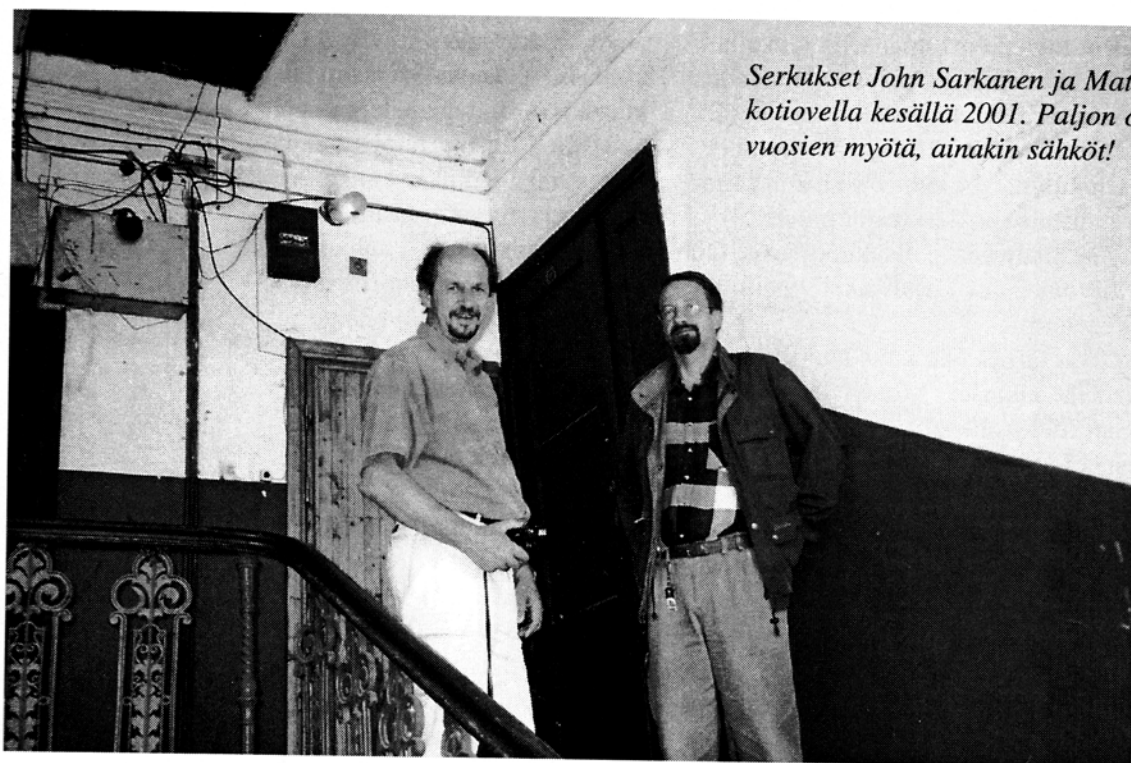
tilaisuus ei toistu? Saman matkan aikana minulla oli tilaisuus seurata Torkkeli Knuutinpojan patsaan nostamista takaisin jalustalleen ja monenlaista muuta juhlaohjelmaa, jonka aikana tunsin itseni viipurilaiseksi minäkin. Niin kai se on, että jos ei hämäläisistä aivan karjalaisia tullut, niin mieleltään viipurilaisia nyt kumminkin.

Olavi Arra

KIRJALLISUUTTA

- Colliander O. I. toim., Suomen kirkon paimenmuisto 19:n vuosisadan alustanyksiaikaan II. Suomen kirkon papisto yhdeksännellätoista vuosisadalla. Helsinki 1918.*
- Gardberg C. J., Welin P. O. : Viipuri – kivistä rakennettu kaupunki. Jyväskylä 1996.*
- Jäntti, Lauri: Viipurin viimeinen päivä kesällä 1944, Porvoo 1964.*
- Koskimaa Matti: Torjuntavoitto Viipurinlahdella kesällä 1944. Porvoo 1996.*
- Kuuliala, Wiljo-Kustaa: Hämäläisiä talonpoikia ja kirkonisäntiä. Hämeenlinna 1936.*
- Hämeen heimoliiton julkaisuja 11.*
- Paavolainen Jaakko: Lapsuus Kanneljärvellä. Helsinki 1982.*
- Raitio, Raine: Maatalouspitäjistä Suomen teollistuneimmaksi kunaksi. Sahalahden historia III 1869–1999. Jyväskylä 2001.*
- Rajajääkäripataljoona 1, kuvitettu sotapäiväkirja 1941–1944, Loimaan kirjapaino oy 1993.*
- Vuorensola, Hannu: Pälkäneen historia II. Jyväskylä 1988.*

Olavi Arra on toiminut lukion historian lehtorina ja rehtorina Helsingissä sekä viimeiset viisi vuotta erityisasiantuntijana Opetusalan Ammattijärjestössä OAJ. Kirjoittaja on Annikki Pietarintytär Paavolaisen (T.217) nuorimman lapsen Heikin nuorin poika ja on tutkinut isänsä suvun vaihteita. Olavi Arra on myös Heikin, Iiriksen ja Jaakon isä.

Serkukset John Sarkanen ja Matti Arra Arrojen kotiovella kesällä 2001. Paljon on muuttunut vuosien myötä, ainakin sähköit!

OVATKO TOMAATIT KELTAISIA?

Tämä kirjoitus sai alkunsa keltaisesta ketsupista. Oletteko ja maistaneet sitä? Se on suussa sulavan herkullista ja sen hintakin on sama kuin vanhanaikaisen punaisen ketsupin. Jotta lapset saatiin uskomaan, että tomaatit ovat keltaisia luotiin kampanja, joka voi toimia vain verkossa. Felix perusti nettisivuston jossa lyhyessä ajassa satatuhatta lasta kasvatti virtuaalisesti keltaisia tomaatteja. Jos huolella vaalittuihin tomaaintaimiin tuli punaisia tomaatteja ne heitettiin armosta roskeen. Vain mehukkaat ja kauniin väriset keltaiset tomaatit kelpuutettiin lapsen karttuvaan satoon. Kesän päätteeksi keskimäinen oli viljellyt kuusitoista kiloa keltaisia tomaatteja. Minun surkea taimeni oli kyllä saanut vettä ja lantaa, kuunnellut musiikkia ja saanut aurinkoa, mutta hoito oli ollut niin epäsäännöllistä että suurin osa sadosta oli mennyt roskeen. Keskimäinen oli tienannut tomaattiinsa haaraversoja kertomalla ystävilleen ilosanomaa keltaisesta ketsupista, siksi hänen satonsakin oli paras.

Äidinkielen opettajan ammatissa eräs mukavimmista asioista on lukea oppilaiden aineita. Vaatii hieman harjoittelua ja porukkaan tutustumista että oppii antamaan aiheita joista kirjoitetaan innostuneesti. Viimeisin täysosumani oli aihe ”Mikä pelaamisessa vetää? Miksi pelaan?” tapahtui sellainen pienoinen ihme, että toistakymmentä suhteellisen huonosti kirjoittavaa poikaa posotti tekstiä konseptitolkulla. Näkökulmat olivat analyyttisiä, innostuneita ja asiantuntevia. Oppilaani ovat lukion ensimmäisellä luokalla.

”Muistan kuinka pienempänä pelasin Nintendoa veljeni kanssa. Aina tarhan jälkeen kiiruhdin kotiin, jotta voisin pelata Super Mario Brosia, Nintendon ensimmäistä peliä. On kulunut 14 vuotta siitä kun saimme Nintendon.” muistelee Jokke (nimi muutettu) ja kirjoittaa viisi sivua analyysia pelisukupolvista. On siis jotain, joka kirjoittaa ”ei kirjallisiksi” mainittujen teinipoikien kielen.

Tietokonepelit ovat tärkeä harrastus nuorille, mutta mitä niistä tietävät aikuiset. Monen levy tuntuu jauhavan paikallaan; tietokonepelit ovat väkivaltaisia ja vaarallisia, niistä ei voi oppia ja niissä eivät sosiaaliset taidot kehity.

Monelta on jäänyt huomaamatta kuinka monta pelisukupolvea on kehittynyt sitten vaaralliseksi luokiteltujen räiskintäpelien. Internetin nopeuden kasvu on tehnyt mahdolliseksi yhtäaikaisen pelaamisen verkossa eikä yksin koneen ääressä istuva nuori ole yksin vaan esimerkiksi – tyypillisesti – koulukaveriensa kanssa pelaamassa moninpeliä. Erilaiset roolipelit ja

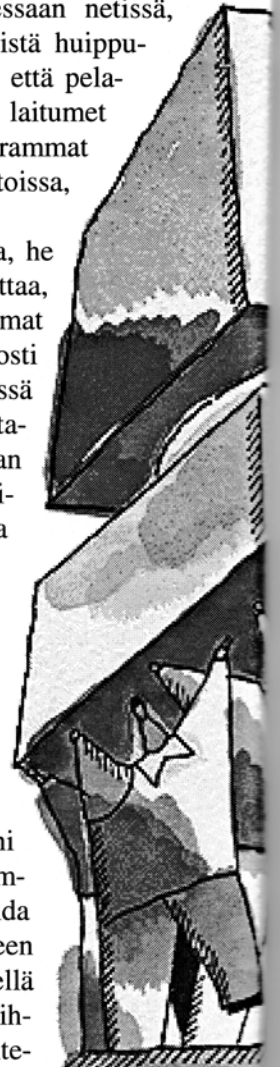
fantasiapelit ovat grafiikaltaan aivan ennennäkemättömiä ja nykyään on suunta sellainen että suosittujen pelien pohjalta tehdään sitten elokuvia, eikä päinvastoin kuten ennen.

Myös raha on löytänyt nettipelaajat. Teinipoika kirjoittaa: ”Nettipeleistä suosituimpia ovat Counter-Strike, Quaker sekä Unrealit. Näissä pelissä on perustettu klaaneja (eli joukkueita), joiden pelaajat sitten ottavat yhteen ja kilpailevat pisteistä. Suomessakin on jo päälle tuhat Counter-Strike klaania. Nettipeli-turnauksissa liikkuu isot rahat. Yhdestä turnauksesta voi klaani saada 70 000 dollaria.”

Toinen kertoo kuuluvansa klaaniin ja harjoittelevansa säännöllisesti, tosin englannin kielellä sillä muut klaanin jäsenet asuvat eri puolilla Eurooppaa ja Kanadaa, ottelijoita voi olla kahdeksasta maasta. Erikoisuutena saatetaan myös mainita turnausmatkat jollekin paikkakunnalle pelaamaan. Lapsi ei todellakaan ole epäsosiaalinen pelatessaan netissä, hän saattaa olla osa kansainvälistä huippuliigaa. Tavallisinta kuitenkin on että pelataan tuttuun kavereiden kanssa, laitumet ovat virtuaalitodellisuudessa avarammat kuin ahtaissa kerrostalohuoneistoissa, joissa ei mahdu kokoontumaan.

Pojista aina kannetaan huolta, he eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa, he vain pelaavat. Kuitenkin samat pojat jotka menestyvät huonosti koulussa pelaavat kansainvälisissä klaaneissa strategiapelejä ja voittavat. Minä en ole huolissani vaan peloissani. Kuinka kaukana aikuisten ja nuorten maailmankuva voi olla toisistaan. Vanhainkotien asujaimiston nuorin polvi osaa juuri ja juuri käyttää pankkikorttia. Aidolla miehisellä paatoksella kirjoittaa lukiolainen: ”myös naisille ja lapsillekin pitäisi tehdä kunnon peliä.”

No tähän minullakin on sanani sanottavana. On jo tehty. Keskimäinen lapseni, 12-vuotias Hilda on majautunut luokkatovereineen Habbohotelli Kultakalaan. Siellä jokainen luo itselleen pienen ihmishahmon, tai useampia ja vaelte-

lee niiden kanssa tilasta toiseen. Kun toinen tulee vastaan kysytään ”mikä sun nimi on”, ”kuin vanha sä oot” tai ”missä sä asut”. Suuri joukko hahmoja voi kokoontua vaikkapa uima-altaalle juttelemaan, jos toinen on tunnistettu luokkatoveriksi voidaan välissä kysyä läksyjä. Ja rahaakin palaa, tekstiviestinä voi tilata itselleen kolikoita joilla voi ostaa omaan nimikohuoneeseen vaikkapa huonekaluja tai muuta. Tätä roinaa myös vaihdellaan hahmojen kesken. Asiakkaat ovat täysiä lapsia ja hyvin tietoisia pedofiilivaarasta. Tyttäreni neuvoi, ettei tuntemattoman hahmon kanssa saa mennä kahdestaan minnekään Habbohotellissa vaikka se ehdottaisi.

Jotta aikuisella olisi mitään pääsyä nuorison salaisuuksien kammioon hänen täytyy aidosti nöyrytyä. Uskoa viimein, että hän ei tiedä oikeastaan juuri mitään seuraavasta sukupolvesta ja sen harrastuksista. Hän on eri aikakauden lapsi. Sen sijaan, että tuomitsee ja torjuu, voi kysyä mitä lapsi on tehnyt istuessaan koneen ääressä. Jos ei ymmärrä vastausta voi kysyä lisää. Kun mieli avoimena kuuntelee mitä fantasiapeliin hahmot ovat tehneet, voi yllättäen huomata muistelevansa omia paperinukkejaan, tinasotamielisiä tai barbejaan. Mielikuvitusolennot ovat aina puhuneet lapsille. Kun alussa kysyin, ovatko tomatit keltaisia, niin nyt vastaan: Kyllä ovat. Satatuhatta lasta ei voi olla väärässä.

Paula Koskimäki

Sukututkijan internet-osoitteet

Suomen Sukutukimusseura: www.genealogia.fi
 Monipuolinen sivusto sisältää muun muassa ohjeita aloittelevalle harrastajalle, paikallisyhdistysten osoitetietoja, luetteloita tärkeimmistä tiedonlähteistä, postituslistoja.

HisKi – Historiankirjaprojektin hakukone:
www.genealogia.fi/historia

Siirtolaisinstituutti: www.utu.fi/erill/intsmigr

Suomen sodissa 1939–1945 menehtyneiden tiedosto:
http://tietokannat.mil.fi/index_meneht.html

Vuosina 1914–1922 sotaoloissa surmansa saaneiden nimitedosto:
<http://vesta.narc.fi/cgi-bind/db2www/sotasurmaetu-sivu/main?lang=fi>

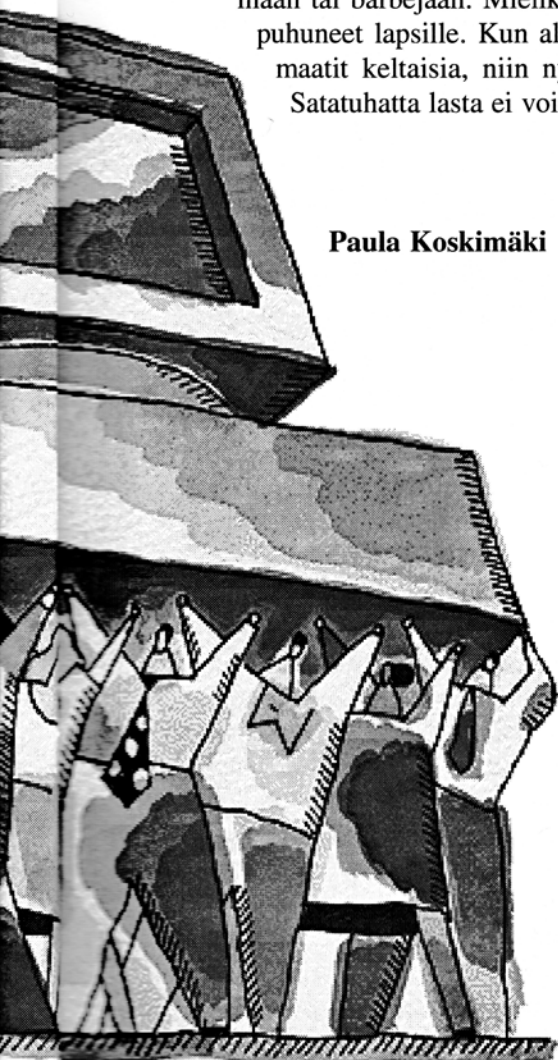
Väestörekisterikeskus: www.vaestorekisterikeskus.fi

www.sukutukimus.com
 Muun muassa keskustelupalsta, linkkilista, tietoa sukututkimusohjelmasta, Seppo Sampion kirjoittama sukututkimuksen perusopas.

Yhdysvaltoihin siirtolaisina saapuneet:
www.ellislandrecords.org

Mormonikirkon sukutietokannat:
www.familysearch.com

RootsWeb: www.rootsweb.com
 Laaja amerikkalainen sukututkimussivusto

KOUVOLA JA SEN SOTAVÄET

Tervetuloa Kouvolaan

Sukukokous 2004:n pitopaikka on Suomen eräässä solmukohdassa.

Siellä pitkään palvellut everstiluutnantti Kari Hämäläinen (T.473) on Kivennavan kirkonkylän Pietari Paavolaisen haaraa, Johannes Pietarinpojan tyttären Mairen poika. Hän kertoo Kouvolan ja sen varuskunnan vaiheista Venäjän vallan aikana ja itsenäisyyden alussa.

Kouvola ja rautatiet

Suomen rautatieverkkoa 1800-luvun puolivälissä suunniteltaessa nähtiin tärkeimpinä tavoitteina sisämaan kaupunkien ja vesistöjen yhdistäminen rannikon satamiin sekä Suomen suuriruhtinaskunnan ja Venäjän pääkaupunkien yhdistäminen toisiinsa rautatiellä.

Kun Riihimäen-Pietarin rautatie avattiin koko pituudeltaan liikenteelle 11.9.1870 ei radan suuntaa määriteltäessä vielä osattu ottaa huomioon, että se toisi teollisuutta tälle seudulle. Suomen talouselämässä oltiin kuitenkin tuolloin saavuttu uuden aikakauden kynnykselle. Erityisen voimakkaasti tämä koettiin Kymenlaaksossa, jossa 1870-luvun alkupuolella laskettiin vankka perusta maamme uudenaikaiselle puunjalostusteollisuudelle.

Uusi rautatie houkutteli Kymenlaaksoon ennakkoluulottomia yrittäjiä, ja nämä alkoivat rakentaa koskien äärille teollisuuslaitoksia, joiden tuotteet voitiin nopeasti ja halvalla kuljettaa Venäjälle, josta näin tuli maamme hioke- ja paperiteollisuuden päämarkkina-alue.

Niinpä 1880-luvusta tuli maassamme rautateiden rakentamisen vuosikymmen. Uutta rautatietä syntyi noin 1000 kilometriä. Vuonna 1883 valmistui Tam-

pereen-Pohjanmaan rata Vaasaan ja Seinäjoelta Ouluun jo vuonna 1886. Seuraavana vuonna ratkesi Savonradan rakentaminen Kouvolaan Mikkelin kautta Kuopioon ja vuonna 1888 senaatti päätti rautatien jatkamisesta Kouvolaan Kotkaan. Päätös Haminan liittämistä rautatiehen tältä radalta tehtiin ja rata avattiin liikenteelle 1899. Kouvolan aseman perustaminen johtui suoranaisesti teollisuuden tulosta Pohjois-Kymenlaaksoon. Rautateiden rakentamisen myötä Kouvolaan oli näin tullut myös sotilaallisesti katsoen merkittävä, keskeinen risteysasema.

Suomen venäläistämisen aika

Keisari Nikolai I oli aikanaan hallitusvaltansa lujittamiseksi järjestänyt valtiollisen poliisin uudelleen siirtämällä sen sisäministeriöstä oman kansliansa alaisuuteen ja yhdistänyt siihen aikaisemmin perustetun sotilaallisesti järjestetyn santarmikunnan, josta tuli pelätty mahtitekijä valtakunnassa. Kun rautateiden rakentaminen Venäjällä pääsi samanaikaisesti hyvään vauhtiin, uskottiin valvonta rautatielinjalla santarmistolle perustamalla erityinen rautatiesantarmilaitos.

Venäjän oli monesta syystä tähdellistä ulottaa luja ote Suomen valtionrautateihin, kulkihan Riihimäen-Pietarin rautatie yli kolmen peninkulman matkan Pietarin kuvernementin alueella Suomen rautatiehallituksen vastatessa liikenteestä tällä rataosalla. Rautatien myötä pietarilaisten huvila-asutus oli levinnyt Karjalan kannakselle ja Venäjän pyrkimyksenä olikin liittää Uudenkirkon ja Kivennavan pitäjät keisarikuntaan (1912).

Aleksanteri II vapaamielisestä uudistuspolitiikasta huolimatta katsottiin rautatiellä, joka johti suoraan keisarikunnan sydämeen, olevan myös erittäin tärkeä strateginen merkitys. Tämä vaati jo sinänsä radan asettamista santarmiston valvontaan myös Suomessa.

*Kari Hämäläinen
puolisonsa Paulan
kanssa.*

Rautatiesantarmeja sijoitettiin kaupunkiasemille. Venäjän puolella rataosan jokaiselle asemalle ja Suomen puolella tärkeimmille maaseutuasemille. Rautatiesantarmiston perustamis- ja ylläpitokustannuksista vastasi Venäjä Suomen valtorautateiden osuuden jäädessä majoituksen järjestämiseen niillä asemilla, joihin santarmeja sijoitettiin.

Kouvolan tultua risteysasemaksi tänne sijoitettiin kaksi santarmiupseeria, joiden käyttöön rautatiehallitus rakensi kaksi asuntoa käsittävän asuintalon 1902. Kolmea vuotta aiemmin Kouvolaan oli rakennettu sotaväkeä varten muonituspaikka. Tämä tapahtui aikaan, jolloin keisari Nikolai II:n julistama helmikuun manifesti (15.2.1899), joka oli ankarimpia iskuja maamme sisäistä itsenäisyyttä ja kansallista olemassaoloa vastaan, aloitti kiihtyneen Suomen suuriruhtinaskunnan venäläistämisen ajan. Sitä johti kenraalikuvernööri Bobrikov.

Venäjän sotaväki Kymenlaaksossa

Keisari Nikolai II oli vuonna 1901 vahvistanut uuden asevelvollisuuslain. Sen seurauksena Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuva sotaväki lakkautettiin käytännöllisesti katsoen kokonaan. Jäljelle jäi vain Kaartin pataljoona. Venäläisiä joukkoja oli ollut Suomessa jatkuvasti huomattavasti enemmän kuin Suomen sotaväen koko vahvuus (n 5 600 miestä). Rautatiet mahdollistivat helpon ja nopean joukko-osastojen siirron Suomen alueella. 1910-luvun alussa Suomeen sijoitettujen venäläisten joukkojen vahvuus oli noussut jo 100 000 mieheen. Suomeen sijoitettujen venäläisten maavoimien tehtävänä oli sodan sytyessä estää laivaston ja linnoitusjoukkojen tukena vi-

hollisen maihinnousuyritykset Suomeen ja siten varmistaa Pietarin turvallisuus.

Vuonna 1901 pidettiin Kymenlaaksossa suuret sotaharjoitukset. Jo tällöin sotaväen johto kiinnitti huomionsa Kouvolaan, maan tärkeimmän radan varrella sijaitsevaan rautatieristeykseen. Sotajoukkojen kuljetusten päällikkö ehdottikin, että Kouvolan muonituspaikan yhteyteen rakennettaisiin 120 miehelle kasarmi. Samaan aikaan tapahtuneen *Viaporin kapinan* säikähdyttämä Venäjän sotaväen johto komensi useita upseereja ja noin 150 sotilasta tehtävänä Korian rautatiesillan vartiointi.

Vuonna 1908 Kouvolaan ja sen ympäristössä pidettiin jälleen suuret sotaharjoitukset. Kouvolaan kuljetettiin joukko-osastoja viidellä sotilasjunalla. Paikkakunta muuttui sananmukaisesti sotilasleiriksi. Suomen sotilaspiirin ylipäällikön käskystä siirrettiin pääradan varteen Kouvolan, Lahden ja Riihimäen asemille marraskuussa 1909 kuhunkin noin 200 miehen vahvuinen komennuskunta vartiointitehtäviin. Kouvolaan siirrettiin Vaasasta 4. Suomenmaan tarkk'ampujarykmentin I pataljoonan esikunta ja yksi komppania.

Venäläisten kasarmien rakentaminen

Kevättalvella 1910 alkoi liikkua huhuja, että Kouvolaan tultaisiin sijoittamaan kymmenkertainen määrä eli 2000 miestä ja sekä Kouvolaan että Korialle alettaisiin rakentaa sotilaskasarmeja. Julkisuuteen tullut virallinen tieto vahvisti huhut. Sotilaskomitean suunnitelman mukaan aloitettaisiin vuoden 1910 kuluessa tällaisten kasarmien rakentaminen Kouvolaan, Korialle, Lahteen ja Riihimäelle.

Kouvola olikin kasarmien sijoituspaikaksi erittäin keskeinen paikka; olihan merenrantaan matkaa vain viisi peninkulmaa ja pääradalta rautatieyhteys kumpaankin rannikkokaupunkiin, Kotkaan ja Haminaan. Kouvolan täydennykseksi päätettiin rakentaa Korialle kasarmit yhdelle pataljoonalle.

Raivaustyöt aloitettiin jo kesällä 1910 ja seuraavana vuonna tarvittiinkin kasarmien rakentamiseen seitsemän miljoonaa tiiltä muista rakennustarvikkeista puhumattakaan. Työvoiman tarve aiheutti Kouvolaan työtilaisuuksien avautumisen, mikä merkitsi tuolloin suurissa vaikeuksissa kamppailevalle liike- ja talouselämälle kuin pelastavaa lahjaa.

Keväällä 1912 kasarmien rakentaminen oli jo niin pitkällä, että niihin sijoitettavan sotaväenosaston majoitusta valmisteltiin. Niinpä Kouvolaan ja Korialle määrättiin monta vuotta Viipurissa majoillut 12. Suomenmaalainen tarkk'ampujarykmentti. Sen esikunta ja yksi pataljoona sijoitettiin Kouvolaan ja toinen pataljoona Korialle. Sotilasviranomaiset esittivät leirintäalueen ja ampumaradan perustamista jalkaväkeä ja tykistöä varten Utin kankaalle kymmenen kilometrin päähän Kouvolaan. Senaatti myönsikin määrärahan 300 hehtaarin maa-alueen lunastamiseksi.

Ensimmäinen maailmansota ja Kouvola

Kansainväliset kriisit olivat 1910-luvulla seuranneet toinen toistaan. Suurvaltasodan uhka Euroopassa osoittautui todeksi heinä-elokuussa 1914, jolloin Itävalta-Unkari julisti sodan Serbialle 28. heinäkuuta. Kaksi päivää myöhemmin Venäjä asetti armeijansa liikekannalle Itävalta-Unkaria vastaan ja Saksa antoi sodanjulistuksen Venäjälle 1. elokuuta. Seuraavina päivinä sota laajeni keskus- ja ympärystä väliseksi suursodaksi Euroopassa. Saksan päävoimien hyökätessä Belgiaan ja uhatessa Ranskaa poistui välitön mähinnousun uhka Suomeen. Niinpä Suomen varuskuntiin sijoitetut 22. Armeijakunnan joukot sekä kouvolaalaisille tutuksi tulleet 12. Suomenmaalainen tarkk'ampujarykmenttikin keskitettiin nopeasti Puolan-Galitsian rintamalle. Suomeen lähetettiin 22. Armeijakunnan tilalle nostoväkijoukkoja, joiden vahvuus vuoden 1914 lopulla oli yhteensä 35 000 miestä.

Kouvolaan sijoitettiin vuonna 1915 Venäjän armeijan Suomeen perustamien sotasairaaloitten evakuoitikeskus – ”evakuationsikeskus” – missä ratkaistiin Suomeen lähetettyjen haavoittuneiden ja sairaiden yksityiskohtainen sijoittaminen sotasairaaloihin. Keskus toimi Kouvolaan aina Venäjän maaliskuun vallankumouksen alkuun 1917.

Itsenäisen Suomen asevelvollisuusarmeijan synty

Vapaussodan jälkeen 1918 järjestettiin Suomen armeija uudelleen. Saksalaisupseerien johdolla toteutettu Suomen asevelvollisuusarmeija käsitti kolme divisioonaa. Kussakin divisioonassa oli esikunta, kolme jalkaväkirykmenttiä sekä ratsuväki ja kenttätykistörykmentti sekä joitain erikoisyksiköitä. Divisioonien vahvuus oli keskimäärin 10 000, rykmenttien noin 2000 ja pataljoonien 500 miestä.

Uudelleenjärjestelyjen yhteydessä Kouvolaan siirrettiin Riihimäeltä Porin jalkaväkirykmentin esikunta ja kolmas pataljoona. Toinen pataljoona majoitettiin Korian kasarmeihin ensimmäisen pataljoonan jäädessä Riihimäelle. Joukko-osastojen nimiä vaihdettiin 15.3.1919, jolloin Kouvolaan rykmentistä tuli Savon jääkäriykmentti. Kesäkuussa sen tilalle tuli Keski-Suomen rykmentti. Tästä rykmentistä tulikin Kouvolaan rauhanajan vakinainen joukko-osasto aina talvisodan aattoon syksyyn 1939.

Korialle siirrettiin Viipurista Pioneeripataljoona I, johon samalla sulautettiin ponttoonikomennuskunta Suomenlinnasta. Näin Koriasta tuli maamme pionerieselajin merkittävin koulutuskeskus. Vapaussodan aikana välittömästi Kymenlaakson valtauksen jälkeen, alettiin raivata lentokenttää Utin kankaalle, mistä venäläiset olivat sodan lopulla suorittaneet muutamia tiedustelulentoja rintamalle.

Jo vuoden 1918 kesäkuussa kenraali Mannerheimin käskyllä siirrettiin Uttiin ensimmäiset lentokoneet Lappeenrannasta. Utin ilmailuasemasta tuli tärkeä ohjaajien ja mekaanikkojen koulutuskeskus ja erinomaisen lentokentän ansiosta sen merkitys muutenkin kasvoi.

Uudellenjärjestelyissä 1921 Utin ilmailuasema muutettiin Suomen Ilmailuvoimien ilmailuosasto N:o 1, joka käsitti esikunnan sekä tiedustelu- ja taistelulaiivueen. Samana vuonna Koria samoin kuin Uttikin määrättiin Kouvolaan varuskunnan ”alagarnisooneiksi”. Vuonna 1924 Utin ilmailuosasto organisoitiin uudelleen, jolloin se käsitti kolmen laivueen hävittäjäeskaaderin ja maatiedustelulaiivueen. Tästä alkoi Utin kehitys ilmavoimien merkittävimmäksi koulutustukikohdaksi ennen talvi- ja jatkosotaa. Utin merkitystä korostaa sille annettu lempinimi ”hävittäjälentäjien kehto”.

Kari Hämäläinen

Tiputanssi

Pääsiäisenä, päivä sitten,
tipuja hoitelin, itten titten.
Yhdellä oli sulassa suklaata,
se oli nääs uinut
vanukkaassa.
Toisella taas oli nöyhtää nokassa,
sillä se juuri poistui
hanskasta.
Pian olin tipuset kaikki
kuntoon laitellut,
alkaa sai tiputanssi,
ja soitto pillillä.
Mutta tanssilla, laululla villillä,
ei ollut nimeä lain.
Tipuset sitä kutsuivat
Tiputanssiksi vain.

Narsissit

Pääsiäisenä hangen alta
narsissit päätänsä nostaa.
Nättiä keltaista kukkaa
ihmiset tahtovat ostaa.
Eikä se ostelu haittaa mua,
narsissit koteihin iloa tuo!

Noidat

Pääsiäisen aikaan,
me kaikki yhdymme taikaan,
jonka lausuvat noidot paikassa
jota kyöpelivuoreksi kutsutaan.
Tämä taika on sellainen hassu,
että jokaisen kissan tassu,
muuttuu kukkaseksi,
ja narsissi muuttuu nukkaiseksi.
Ja tämä taika saa aikaan myös sen,
että jokainen on onnellinen.

Virpojat

Kävivätkö teilläkin,
ne kohteliaat noidot?
Lorun mulle lausuivat
ja pajun oksan antoivat.
Minä annoin niille
suklaamunat kummallekin,
kun niin näitisti lausuivat,
jotenkin tähän tapaan:
"Virvon varvon
tuoreeks terveeks,
tulevaks vuodeks.
Koriste sulle ja jotain pientä mulle!"

Hilda Koskimäki 12 v.

Sukuseuran johtokunta yhteystiedot

Rauno Paavolainen
Esimies
Sepänkatu 2 A 3
15150 LAHTI
03-7334401
rauno.paavolainen@luukku.fi

Pekka Paavolainen
Varapuheenjohtaja
Koivukuja 4 A 6
33960 PIRKKALA
03-3681755
pekka.paavolainen@mtv3.fi

Eeva Sundberg
Sihteeri
Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7
00100 HELSINKI
09-43655500
eeva.sundberg@pp.inet.fi

Erkki Paavolainen
Taloudenhoitaja
Ahmakatu 4 c 18
05460 HYVINKÄÄ
040-5512037
erkki.paavolainen@pp.inet.fi

Annikki Paavolainen
Vitsiäläntie 205
14700 HAUHO
03-6751209

Kari Paavolainen
Rajatie 50
17130 VESIVEHMAA
03-7667218
0400-357193
kari.paavolainen@pp.inet.fi

Lauri Paavolainen
Hokkarinharjuntie 3 as. 5
47710 JAALA
05-384641

Matti Paavolainen
Purokatu 44
15200 LAHTI
03-7334084
matti.paavolainen@helsa.hel.fi

Pentti Paavolainen
Jalavatie 2 A 2
00270 HELSINKI
09-458 2241
pentti.paavolainen@teak.fi

Armi Auri
Rautatienkatu 11-13 A 10
33100 TAMPERE

Juhani Paavolainen
Varajäsen
Lyhytkuja 3
09700 LOVIISA
019-530055
paavolainen@chi.inet.fi

Inkeri Nummelin
Varajäsen
Metsäpellontie 49
15200 LAHTI
03-733 4321

Kunniajäsenet

Maj-Liisa Paavolainen
Jaakko Paavolainen
Ritva Paavolainen

TOIMITUSSIIHTEERI ESITTÄYTYY

Jutut tervetulleita

Olen jo muutaman numeron ajan toiminut Paavolaiset lehden toimitussihteerinä ja ajattelin tässä vielä muutamalla sanalla mainostaa mahdollisuutta jutun tekoon. Toimitussihteerinä on lehden tiimissä se, joka kokoaa kaiken yhteen ja vastaa juttujen ja kuvien päätyemisestä painoon ja lehden sivuille. Olen mukana toimituskunnassa ideoimassa lehteä ja tilaamassa juttua tutuilta ja tuntemattomilta. Lisäksi kuvatrafiki kulkee käsieni kautta ja olen painossa ohjaamassa lehden taittoa ja valmistumista.

Ei ehkä heti tule mieleen, että tällaisessa 40-sivuisessa lehdessä saattaa olla yli 80 valokuvaa, jotka

melkein kaikki tulevat eri tahoilta. Osittain tämän summan helpottamiseen on sukuseuran rahoilla ostettu skanneri, jolla tavalliset paperikuvat voidaan ”kopioida” tietokoneelle sähköiseen muotoon. Lehteen tarkoitetut kuvat voi siis lähettää joko valmiina kuvatiedostoina sähköpostiosoitteeseeni tai sitten paperikuvina, jolloin skannaan ne painon tarvitsemaan muotoon. Tässä täytyy rehellisyyden nimissä sanoa, että parempi tietotaito uuden laitteen käytössä on vielä miehelläni Timolla. Hänen kanssaan meillä on hieno YYA-sopimus, hän auttaa sukuseuran lehden kanssa ja minä oikoluen hänen pääkirjoituksiaan Valtiotieteilijä-lehdessä, hän kun on sivuhomminaan Suomen valtiotieteilijöiden liiton puheenjohtaja.

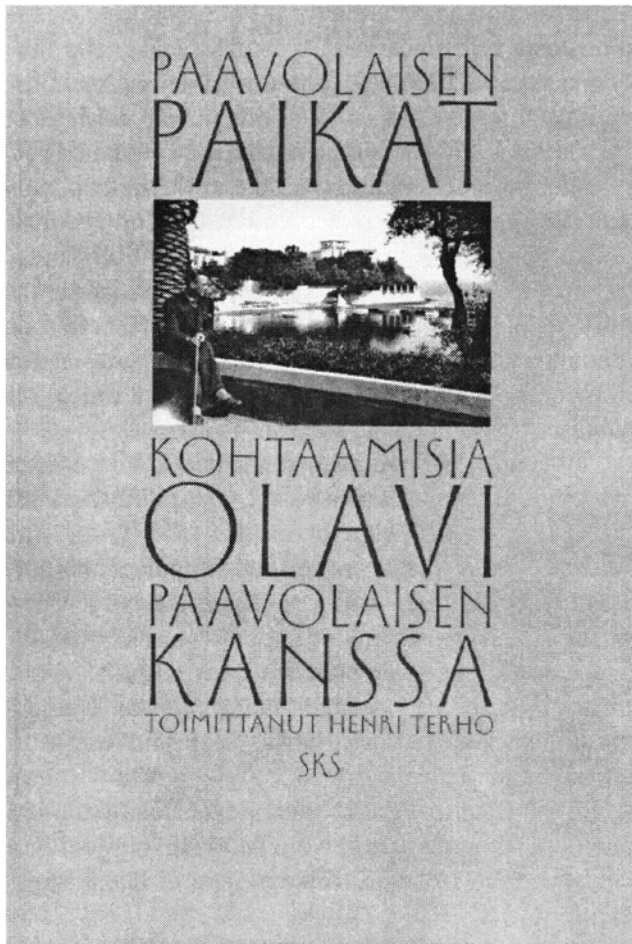
Jutut voi myös lähettää sähköisessä muodossa tai sitten paperiversioina. Tällaiset paperiset jutut siirtyvät tietokoneelle useimmiten keskimmäisen lapseni, Hilda Koskimäen (12 v) toimesta. Hän on muutenkin innostunut avustamaan lehteä ja tarjoaa julkaistavaksi milloin runojaan milloin kirjoituksiaan. Ilona (15 v) ja Erkki (10 v) ovat hengessä mukana.

Osa sukulaisista muistaa minut opiskelija-aktiivina Tampereelta, osa free-lance toimittajana Helsingistä ja osa Paavolais-tutkijana Turusta. Kaikki muistavat oikein, olen asunut kaikissa kolmessa kaupungissa ja toimittanut mitä erilaisimpia asioita, kerran laskin että olin tehnyt töitä melkein viidellätoista eri ammattinimikkeellä. Entä nykyään? Olen äidinkielen opettajana eräässä vantaalaisessa lukiossa ja viihdyn vallan mainiosti. Reippaita nuoria oppilaita, kohtuulliset työajat ja kirjallisuus keskeisellä sijalla työssä. Kirjallisuuskritiikkiä kirjoitan edelleen, lehdekseni on vakiintunut Etelä-Suomen Sanomat Lahdesta.

Vaikka ikää on jo tullut ei mieli ole muuttunut. Innostun uusista asioista ja minuun voi huoletta ottaa yhteyttä aina kun joku lehden liittyvä asia tulee mieleen. Uutiset, syntymät, kuolemat, syntymäpäivät, valmistumiset lähetetään toki edelleen sukuseuran sihteerille Eeva Sundbergille, jonka osoite on toisaalla. Minulle voi vinkata elämäntalaita, ammatteja ja elämyksiä, jotka ansaitisivat päivän valon lehdessä.

Paula Koskimäki
(Jaakontytär Paavolainen)

PAAVOLAIISKIRJALLISUUTTA

Olavi Paavolaisen ympärillä tapahtuu aina silloin tällöin. Tämä vuonna on päivänvalon nähnyt esseekokoelma Paavolaisen paikat – kohtaamisia Olavi Paavolaisen kanssa. Kirjan on toimittanut Henri Terho ja sen on kustantanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kirjan taustavoimina ovat lähinnä Turussa majaansa pitävän Olavi Paavolainen Seuran jäsenet ja Turun kulttuurihistorian laitoksen tutkijat. Esipuheen on kirjoittanut Olavi Paavolainen Seuran nykyinen puheenjohtaja Antero Jyränki.

Kirja käsittelee nimensä mukaisesti Paavolaisen paikkoja. Erillisissä kirjoitelmissa vierailtaan Kivennavalla, Turussa, Pariisissa, Nürnbergissä, Istanbulissa ja Ateenassa, Mikkelissä, Karjalassa. Kaikki Paavolaisen tärkeät ympäristöt ovat saaneet esseen, vain Etelä-Amerikan matkat jäävät puuttumaan.

Esseiden metodi on mukava, kirjoittaja vierailee samoissa kohteissa kuin Paavolainen aikoinaan, näkee samoja rakennuksia ja pohtii eri näkökulmista mikä on vanhaa ja uutta, mikä kulttuurinen piirre on jäänyt Paavolaiselta huomaamatta tai minkä aika on totaalisesti muuttanut. Matkakirjan keveys säilyy, mennyt ja nykyinen elää tekstissä. Paavolaista kunnioitetaan, mutta häntä ei kohdella profeettana.

Olavi Paavolaisen tuotantoa tuntevalle lukijalle teos on kiinnostava lisä Paavolais-kirjallisuuteen ja sen ilmestyminen kertoo jotain siitä, että Olavi Paavolaisella on pysyvä paikka kansakuntamme kirjallisen kaapin päällä. Jos kuitenkin vasta aloittelee tutustumistaan kuuluisaan sukulaiseen on ehkä viisainta hankkia käsiinsä Synkkä yksinpuhe (1946) tai Nykyaikaa etsimässä (1929).

Paula Koskimäki

KESÄJUHLAT TOTTIJÄRVELLÄ

Seija Juusela, sukujuuriltaan Vuottaan Paavolaisia, vietti heinäkuussa syntymäpäiviään kesäjuhlien merkeissä nykyisillä kotikulmillaan Tottijärvellä. Sukulaisia ja tuttavuuksia läheltä ja kaukaa oli saapunut aikuisikään tullutta Seijaa onnittelemaan. Sukulaiset tapasivat toisiaan, nautittiin karjalaiseen tapaan runsaita ja maittavia pöydän antimia, tanssittiin ja siinä ohessa ihmeteltiin itse kunkin ikääntymistä. Serkukset onnittelivat toisiaan ja totesivat, että on kiva vanheta yhdessä. Ennätyskuivan kesän harvinaisuus, pieni tiikusade juhlan kuokkavieraana, pikemminkin piristi kuin häiritsti Seijan ja Pekan pojan Kimmon pihapiirissä tapahtunutta juhlintaa. Taas kerran todettiin kuinka hauskaa on silloin tällöin tavata ja vaikkapa vain kerran elämässään kunnolla juhliä, onhan sitten mitä vanhana muistella ja lapsenlapsilleen kertoilla. Kiitos, Seija!

Tuula Martsola

Kuvassa vasemmalta lukien serkukset Lahja Hämäläisen, os. Paavolaisenpoika **Kari Hämäläinen**, Helvi Kulmalan, (os. Paavolaisen) tyttäret **Mirja Haapala** ja **Seija Kulmala** ja **Tuula Martsola**, Lahja Hämäläisen tytär. Edessä serkusten eno **Eino Johanneksenpoika Paavolainen** (T.64). Kaikki ovat Vuottaan Suur-Kultalan haaraa

Kuolleita

Irja Paavolainen

20.11. 1910 – 15.12. 2002

Äitini Irja Paavolainen syntyi Terijoella 20.11. 1910. Vanhemmat olivat Juho Maamela ja Hilma o.s. Raatikainen. Perheessä oli neljä lasta, joista kaksi kuoli nuorena. Vanhemmilla oli ruumisarkkuliike, jossa myös äitini työskenteli. Äiti valmistui ylioppilaaksi Terijoen yhteislyseosta vuonna 1932. Hän opiskeli pari vuotta matematiikkaa Helsingin Yliopistossa, mutta opinnot jäivät kesken.

Äiti meni naimisiin kesällä 1939 Juho Paavolaisen (Kivennavan Joutselästä, T.76) kanssa. He jäivät asumaan Terijoelle. Jo seuraavana syksynä tuli lähtö evakkoon. Vanhempani muuttivat jo ennen sodan sytymistä Helsinkiin, missä minä synnyin v. 1940. Sisareni Pirkko syntyi v. 1942. Vanhempani muuttivat Helsingin pommituksen takia Järvenpäähän v.1944. Äitini vanhemmat tulivat myös Järvenpäähän.

Asuimme kaikki samassa talossa äitini veljen kanssa. Järvenpäästä tuli terijokelaisten sijoituspaikka. Monet äidin lähisukulaisista tulivat myös Järvenpäähän, joten kyläpaikkoja riitti. Isäni sukulaiset sijoittuivat muualle. Äiti sai työpaikan Järvenpään postista. Työura jatkui postipankin virkailijana aina eläk-

keelle lähtöön saakka vuoteen 1973. Samasta postitoimistosta tuli myös isäni työpaikka eläkkeelle lähtöön saakka v. 1966. 1950-luvun vaihteessa muutimme omaan taloon, joka sijaitsi muutaman sadan metrin päässä äidin vanhempien kodista. Vuonna 1957 rakennettiin omakotitalo samalle tontille, mikä paransi suuresti koko perheen elämän laatua. Murheet eivät kuitenkaan loppuneet äidin elämästä. Isäni oli sairastunut jo sodan aikana tuberkuloosiin, vaikka parani niin että pystyi palaamaan työelämään. Hänelle tuli kuitenkin uusia sairauksia ja suuria leikkauksia. Isä oli vuoroin sairaalassa, vuoroin työssä. Isäni kuoli syöpään jo 55-vuotiaana v.1967.

Äiti joutui huolehtimaan sentähden koko perheen käytännön asioista. Työpäivästä tuli pitkä. Äiti oli taitava käsistään. Ompelukoneelle riitti töitä. Äiti maalasi eräälle hautausoimistolle seppelenuhointekstit. Hän oli luultavasti tehnyt samaa työtä jo Terijoella.

Äiti oli luonteeltaan puhelias ja seurallinen. Suvun juhlat olivat tärkeitä tapahtumia. Järvenpäässä järjestettiin joka kesä Terijoki-juhla, johon äiti osallistui aina korkeaan ikään asti.

Äidin sydän oli lähellä vähäosaisia. Joka joulua äiti lähetti paketin miehensä veljelle, joka oli joutunut vaikeuksiin elämässään. Kukaan muu ei häntä muistanut.

Äiti ei valittanut vaivojaan. Hänen tunnuslauseensa oli ”Kaikki järjestyy aikanaan.” ja se näytti pitävän paikkansa. Äidin luonnetta kuvaa hyvin se, kun hän laahusti rollaattorillaan vaivalloisesti, hän totesi vain, että hyvä kun pääsee tälläkin tavalla eteenpäin. Huonomminkin voisi olla.

Äidin täyttäessä 91 vuotta vuonna 2001 sukuseuran sihteeri Erkki Paavolainen kävi onnittelemassa häntä suvun vanhimpana.

Äitini hoiti kaikki kotityöt aina 85 vuoden ikään saakka. Sen jälkeen sepelvaltimotauti pakotti hänet hankkimaan kotiapua. Jalat alkoivat huonontua niin, että kävelykeppi vaihtui rollaattoriin. Vuonna 1999 hän selviytyi vielä keuhkokuumeesta, vaikka lääkärit eivät antaneet mitään toivoa. Äiti ei palannut sen jälkeen kotiin, vaan vietti loppuelämänsä hoitokodissa ja viimeiset puolitoistavuotta terveyskeskuksen vuodeosastolla. Hän säilytti valoisaa elämänasenteensa vielä silloinkin, vaikka ei enää pystynyt nousemaan sängystään. Äiti nukkui pois 15.12. 2002 kovan kuumeen murtamana.

Äitiä kiitollisuudella muistaen
Seppo ja Pirkko Paavolainen

Talousneuvos Väino Paavolainen

OLENNAISEN YMMÄRTÄJÄ PYSTYI HALLITSEMAAN KOKONAIUUKSIA

Teollisen pientalotuotannon uranuurtaja, talousneuvos **Väino Paavolainen** kuoli kesäasunnollaan Lohjan Hormajärvellä 30.7.2003. Kuollessaan hän oli 79-vuotias.

Väino Paavolainen (T.89) syntyi 6.7.1924 talonpoikien, kauppiaiden ja rakentajien sukuun Kivennavalla, Karjalan kannaksella. Nuoruusvuosina joukkueurheilu oli Väino Paavolaisen merkittävä kehitysympäristö. Hän pelasi jalkapalloa ja jääpalloa maalivahtina viipurilaisissa ja sotien jälkeen viipurilaistaustaisissa seuroissa, viimeksi Viipurin Susissa Suomen mestaruussarjassa.

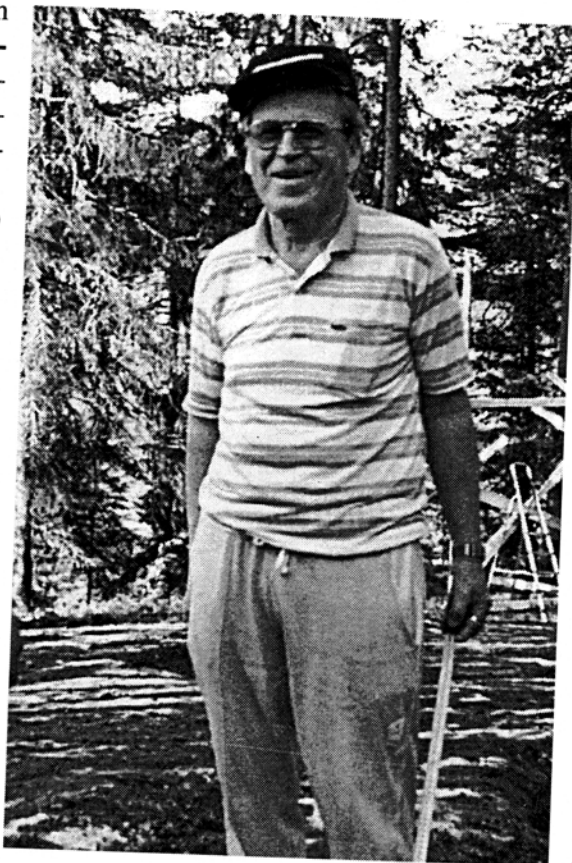
Työuransa Väino Paavolainen aloitti 16-vuotiaana isänsä rakennusyrityksessä. Opintojen alkua viivästytti jatkosota sekä Lapin sota, joihin hän osallistui ilmavoimien viestijoukoissa. Sotilasarvoltaan hän oli ylikersantti.

Sotien jälkeen Väino Paavolainen opiskeli rakennusmestariksi ja palasi perheen rakennusyrityksen palvelukseen. Aktiivinen palloilu-ura jäi kun hän 1949 avioitui ja siirtyi Helsingistä Lohjalle rakentamaan perheyrittäjäksi uutta toimialaa, puusepäntehtästä. Rakennustyön jälkeen hän jäi johtamaan Rakentajain Puusepäät Oy -nimien ottanutta tehdasta. Samalla perheen rakennusliikkeen käytännön toiminta alkoi keskittyä Lohjalle hänen johdettavakseen.

Vuonna 1951 isän perustama yritys Rakennusliike Tuomas Paavolainen Oy muutti nimekseen Omarakenne Oy. Vuonna 1959 yritysryppäaseen perustettiin vielä rakennusliikkeen hankintoja tukemaan rautakauppa jonka nimeksi tuli Lohjan Rauta Oy.

Väino Paavolainen kehitti pientalojen suunnitteluun modulijärjestelmän, jossa sama mitta toistuu kaikissa kohdissa kerrannaisinaan ja jaonnisinaan. Samalla Omarakenne Oy:ssä siirryttiin ns. pre-cut tuotantoon, jossa puutavara leikattiin määrämittaansa jo puusepäntehtaalla.

Rakennuspaikalla osat koottiin rakennuspiirustuksiin ja rakennusmateriaaliin tehtyjen yhtenevien mer-

kintöjen mukaisesti. Aluksi menetelmää hyödynnettiin mökkirakentamisessa, jossa vaikeiden kuljetusolosuhteiden päähän ei haluttu kuljettaa yhtään ylimääräistä palikkaa.

1960-luvun alkupuoliskolla tämä rakennejärjestelmä mahdollisti omakotitalojen viennin rakennusaineineen Saksaan. Saksan toimitukset vaativat kuitenkin pian entistä yksinkertaisemmin hallittavissa olevaa rakentamisen järjestelmää. Tällöin Väino Paavolainen alkoi kehittää miesvoimin liikuteltavissa olevia omakotitalojen elementtejä. Hänen kehitystyönsä tuloksena syntyi talopakettituotanto. Tästä innovatiivisesta ajattelusta kiinnostui myös Kesko, joka vuonna 1973 ryhtyi markkinoimaan elementtirakenteisia talopaketteja Omatalo tuotemerkillä.

Tämän jälkeen perheyhtiöiden voimavarat keskitettiin Omatalojen tuotantoon ja rautakaupasta ja puusepäntehtaasta luovuttiin.

Vuonna 1974 Omatalojen hyvä kysyntä vaati radikaaleja uudelleenjärjestelyjä. Kehitysalue-etuksien ennakkoluuloton käyttö tarjosi kuitenkin mahdollisuuden riittäviin tuotannon laajennuksiin siten, että yritys pysyi suvun omassa hallinnassa. Väino Paavolaisen johdolla Omatalojen teollinen tuotanto siirtyi työläään ja henkisesti raskaan muutoksen myötä Ylä-Savoön, Sonkajärven kuntaan.

1980-luvun alussa Omatalo Oy:ksi nimensä muuttanut sukuyhtiö siirtyi kokonaan Väino Paavolaisen ja hänen perheensä omistukseen. Vuonna 1984 Omatalo Oy palkittiin Savon maakunnallisella yrittäjäpalkinnolla.

Aikojen ja olosuhteiden muuttuessa Väino Paavolainen päätti 1986 myydä yrityksensä. Sonkajärvellä talopakettien tuotanto kuitenkin jatkuu edelleen Omatalo-tuotemerkillä Pohjoismaiden johtavan pientalovalmistajan Finndomon omistuksessa.

Yritystoiminnassa Väino Paavolainen menestyi, koska ymmärsi aina olennaisen niin tuotteiden kehi-

tystarpeista, ympäristön muutoksista kuin myös henkilöstönsä johtamisesta. Olennaisen ymmärtäjänä hän kykeni hallitsemaan kokonaisuuksia ja reagoimaan muutoksen tarpeisiin ennakoivasti.

Väinö Paavolaisen kyvyillä ja luotettavuudella oli kysyntää myös työelämän ulkopuolella. Toimintaympäristöikseen hän valitsi tällöin vakaumuksensa vuoksi seurakuntatyön, lastensa ja nuorison vuoksi Partiotyön tuen ja ammatillisten virikkeiden, vaikutteiden, tiedonhalun ja vertaisryhmätuen vuoksi Rotary-toiminnan.

Seurakunnallisista luottamustoimista vaativimpia oli Lohjan Pyhän Laurin Kirkon restauroimistyöhön osallistuminen. Kirkon palauttaminen mahdollisimman lähelle sen keskiaikaista asua herätti lohjalaisissa voimakkaita tunteita. Väinö Paavolainen toimi työn loppuun saattaneen restauroimistoimikunnan puheenjohtajana saaden osakseen ajoin hyvinkin ankaria paineita.

Eläkevuosinaan Väinö Paavolainen jatkoi harrastukseksi muuttunutta luovaa talonrakennusta. Sairauksistaan huolimatta hän piti mahdollisuuksiensa mukaan yllä fyysistä kuntoaan. Kuolinviikollaan hän pelasi vielä tennistä ja kävi aamu-uinneilla Hormajärven rannassa. Vaimo, neljä lasta ja heidän neljätoista lastenlasta käsittävät perheensä saivat loppuun asti nauttia hänen aktiivisesta osallisuudestaan.

Ilpo Paavolainen

Nuoretkin lähtevät

Riitta Wikström (s. Veltheim)

26.3.1944– 9.11.2003

Kun tieto serkkuni Riitan aivokasvaimesta levisi suvun piiriin, alkoi kaikille tuttu paini toivon ja luovuttamisen välillä. Sitä ei ollut vähiten hänellä itsellään, hänen miehellään Juhanilla ja lasten, Villen ja Ninnan (Erikan) perheillä. Täysissä elämänvoimissa oleen, iloa ja optimismia säteilevän mummon muisto jäi kaikille mieleen päällimmäiseksi ja paras tapa alistua kohtaloonsa oli elää täydellä viimeiset kuukaudet. Ajatukset ovat usein olleet Juhanissa, joka lääkärinä tiesi ja näki kaiken alusta pitäen saaden seurata vaimonsa taudin etenemistä juuri omalla erikoisalallaan, neurologiassa.

Riitta itse halusi elää täyttä elämää viimeiset aikansa, niin kauan kuin sitä riitti. Juhani otti lääketieteellisen vastuun viimeisestä ulkomaanmatkasta Buenos Airesiin katsomaan Risto-veljeä ja tämän Anurouvaa, jotka ovat siellä Suomen suurlähettiläsparina.

Riitta ja Risto viettivät vielä hetken yhteistä aikaa lapsuutensa mantereella Etelä-Amerikassa, jossa molemmat olivat 1950-luvuna alussa muutaman vuoden eläneet Katri ja Valto Veltheimin Brasilian vuosien aikana. Risto Veltheim on työskennellyt siellä enemmänkin mm. Suomen Perun lähetystössä Limassa ennen nykyistä Buenos Airesin paikkaa. Kesäkuussa 2003 jaksoi Riitta vielä käydä perhejuhilla ja nähdä serkkujaan. Oma kesäpaikka Lounais-Suomessa oli viimeinen sisustettava, vaikka se jäi turhan lyhytaikaiseksi.

Riitan elämänvaiheissa oli ulkoista ja sisäistä draamiikkaa. Sylivauvana, viimeisenä sotavuonna hän matkusti nyyttinä Petsamoon, jossa Valto-isä oli geologina nikkeli-kaivoksen töissä. Pitkää junamatkaa varten varatut maitopullot lähtöhötäkässä tietysti unohtuivat, mutta ylpeä ensimmäisen lapsenlapsensa isoisä Erkki Paavolainen soitti tamperelaiselle tuttavalleen, joka toimitti yöjunalle Tampereella maitoa Kattrille vauvan tarpeisiin.

Petsamosta tultua asuttiin Fredrikinkatu 39:n huoneistossa, kunnes edessä olivat Rio de Janeiron vuodet (1949–52). Meritullinkatu 16:n asuntoon kokoonoutuivat lukioaikana Riitan koulutoverit tekemään läksyjään. Siellä elettiin myös touhukasta arkipäivää, olihan v. 1947 syntyneen Riston jälkeen syntyneet myös Hanna (1952) ja Laura (1953). Teatteritoimittaja, äiti Katri oli paljon iltaisin poissa, päivisin toimittuksessa ja pressitilaisuuksissa. Riitta ja Risto joutuivat

vat jo varhain pyörittämään arkea ja huushollia, hoi-
taen nuorimpia, Hania ja Lotia.

Ankan Elsa-mummonsa tyttärentyttärenä Riitta joutui vielä 1950-luvulla sukupolvien takaisen tinki-
mättömän tyttö-kasvatuksen kohteeksi: hänen piti mummon luona oppia taittelemaan silityksen jäljiltä kaappiin pantavien tyynyliinojen nauhoja pöytäveit-
sen avulla. – Itse muistan Elsa-mummon suuren mo-
raalisesti paheksuvan äänensävyyn, kun hän kertoi, miten Riitta ensimmäisen kesätyönsä palkkarahoilla oli mänt ja ostant – leivänpaahtimen! Se kuvaa myös aikakauden pysyvää murrosta. Säästöönhän raha piti panna, eikä varsinkaan kulutukseen. Mutta että ”kon-
neen, jolla tehään rostattuu leipää. Voihan nyt leipää rostata hellakkii tai pannussa, jos ei voi olla ilman rostattuu leipää!” Riitta oli aloittanut kapinoinnin vuotensa.

Taidehistorian ja draamakirjallisuuden opintojen ohessa Riitta oli kesäoppaana Kansallismuseossa, jol-
loin kiersin hänen opaskierrostensa mukana pari-kol-
me kertaa ja ainakin opin Kansallismuseon vanhan perusnäyttelyn.

Riitta löysi Juhanan. Syntyivät Ville ja sitten Erika.

Omaan työelämään Riitta pääsi kiinni TV-arvoste-
lijana ensin Katso-lehdessä, sitten Uudessa Suomessa 1966 alkaen. Myöhemmin myös Ilta-Sanomissa.

Ei ollut helppo löytää paikkaa äidin jalanjäljissä, elettiin lisäksi poliittisten väritunnusten pitkässä jäl-
kihämyssä.

Teatterikritiikkejä kipakasti kirjoittavana Riitta koki myös yhden vahvan jyräksen eli porttikiellon Kansallisteatterin ensi-iltoihin. Oikeiston omassa leh-
dessä ei olisi saanut Kansallisteatteria niin lujaa moit-
tia. Taustavoimat olivat vahvat ja toimittaja uhrattiin.

Etelä-Suomen Sanomista ja Lahdesta tuli Riitan toiminnan keskus vuodesta 1988. Eikä Lahdessakaan teatterielämä ihan ilman lehdistöpolemiikkeja Riitan

aikana mennyt. Helsingin teattereita hän saattoi seu-
rata kotonaan, mutta joutui myös tekemään tavallisen
kulttuuritoimituksen iltatyön majailleen Lahdessa.
Hän seurasi laajalla otteella Etelä-Suomen teatteria.

Kaikki Riittaa muistelleet ovat lähes samoin sa-
noin ylistäneet hänen suurta rakkauttaan teatteriin ja
arvostustaan siellä tehtävää työtä kohtaan. Hänen
suorasanaisuuttaan ja toisinaan ankaria moitteitaan
muisteltiin osoituksina suoraselkäisyydestä ja tinki-
mättömyydestä. Se oli itsestään selvää mielistelemät-
tömyyttä rimalalitusten edessä; ylpeää ja iloista pys-
töpäisyyttä, joka toisinaan innostui mutkikkaisinkin
esteettisen pohdinnan kiemuroihin.

Riitta hoiti myös Suomen Arvostelijain Liiton te-
atterijaoksen asioita ja jälleen ovat kollegat muistel-
leet hänen valoisuuttaan, elämänuskoa, sitä tyyli-
ja kulttuuritajuun, johon hän oli saanut kasvaa.

Riitan kohdalla joutui kysymään suuren kysymyk-
sen: miksi? Miksi jo nyt?

Niin kultainen, kultainen ihmiseksi. Hänen muis-
tonsa – valoa vain.

Pentti-serkku

Riitta ja tytär Erika Hallamaa

Sihteerin palsta

Hei hyvät sukulaiset,

Nyt, kun kaikki Pääsiäisherkut – lampaanviulut, mämmit, munat, pashat ja suklaat on nautittu voidaan ajatukset suunnata ensi kesään. Ennenkaikkea sinne Kouvolan suuntaan, jolloin vietetään sukukokousta. Toivottavasti mahdollisimman moni päättää nyt osallistua sukutapaamiseen. Ajankohta on hieman aikaisempi kuin on ollut tapana kokoontua. Kokouspaikka on kaunis ja historiallinen Upseerikerho Kouvolaissa.

Sihteerini haluaa myös kiittää kaikkia aktiivisia sukulaisia, jotka ovat muistaneet kuvin, uutisin ja terveisin sukulehteä.

LAHJANPÄIVÄT LAPPEENRANNASSA

Juuri kun olimme Seijan kesäjuhlista toipuneet, olivat edessä Lahjan päivät.

Kun kauan elää niin ikää kertyy, väite on käynyt toteen monen Paavolaisen kohdalla. Niin myös äitini **Lahja Hämäläinen** (T.305) (os. Paavolainen, Johanneksen T.38 tytär) saavutti kunnioitettavan 90 vuoden iän nimipäivänään elokuun alussa. Juhlistimme päivää kakkukahvein lähisuvun ja naapureiden kesken. Onhan tosi rikasta ja mielenkiintoista elää mukana ja seurata maailman menoa lähes vuosisadan ajan.

Äitini juuret ja nuoruus jäivät Karjalan kunnalle, Kivennavan Vuottaalle. Sieltä tuli muutto nuorena avio- vaimona jo ennen talvisotaa Ruokolahdelle. Ruokolahdesta tuli uusi pysyvä kotipitäjä kolmeksi vuosikymmeneksi, kunnes muutto Lappeenrantaan tuntui kiinnostavalta. Siellä palvelut olivat paremmin ulottuvilla, pojan (Kari Hämäläinen) perhe lähellä sekä rakkaat lapsenlapset Juha ja Kati vaikka päivittäin tavattavissa. Lappeenranta on tunnetusti viihtyisiä karjalaisten kaupunki, ja hyvin vanhempani ovat sinne kotiutuneet, vaikka isäni kuolema jättikin äidin yksineläjäksi 1991.

Tuolloin 2000-luvun näkeminen ja tuleva äidin 90-vuotispäivä tuntuivat kovin kaukaisilta ja lähes mahdottomilta, mutta koittihan sekin päivä aikanaan.

Olen monesti ihmetellyt karjalaisille tunnusomaista, ilmeisesti verenperintönä saamaa ahkeruutta, iloisuutta sekä peräänantamatonta sinnikkyyttä. Isäni opetti, kun ei pidä käsiään taskussa eikä aina suutaan kiinni, pärjää kyllä ja luja tahto vie vaikka läpi harmaan kiven. Näillä opeilla olen minäkin yrittänyt pärjällä. ”Karjala tyttöi ku olla”

Kun alkukesästä suunnittelimme näitä Lahjanpäiviä, mietimme, ketä tulisi käymään vai pitäisikö ihan kirjeitse kutsua. Kutsuttavia mietittäessä äiti totesi ikäistensä nuoruuden ystävien olevan jo muilla mailla. Mutta löytyihän niitä nuorempia ystäviä, naapureita ja vähän sukuakin. Veli Eino (86v.) Arajärveltä ei jaksanut tulla, mutta edesmenneen Helvi-siskon tyttäret Kulmalat, Seija ja Mirja miehi-

neen, lapsineen ja lapsenlapsineen tulivat tätiä tervehtimään. Päivän aikana totesimme monesti, kuinka tärkeää ja mukavaa on juhlia, kun on juhlan paikka. Me juhliman Lahjan lapset (Kari Hämäläinen, 60v ja Tuula Martsola os. Hämäläinen, 56v) tapasimme serkkumme ja seuraava polvi pikkuserkkujaan. Näin kukin osaltaan kantaen ja välittäen edelleen Paavolaisten verenperintöä.

Korkeasta iästään huolimatta äitini jaksoi kahvitella, rupertella ja seurustella vieraitensa kanssa koko pitkän päivän aamusta iltaan. Äitiä katsellessa ja hänen pirteyttään ihaillessa mieleeni tuli, mitenkähän itse pärjäisin vuonna 2037, jolloin olisin 90-vuotias?

Tätä kirjoitellessani itsekseni mietin tässä, kiireisessä elämässä, iloisessa hässäkässä, jos tään kaiken pitää saan, menkööt vuodet menojaan

Junnu Vainio laulaa: Elämä on lahja, mutta vanheneminen taidetta. Sattuvasti sanottu, vai kuinka?

Tuula Martsola

”Mitäs me nuoret!” Lahja Hämäläinen (90 v.) ja tyttären poika Mikko Martsola (25 v.)

Uusia sukulaisia on syntynyt

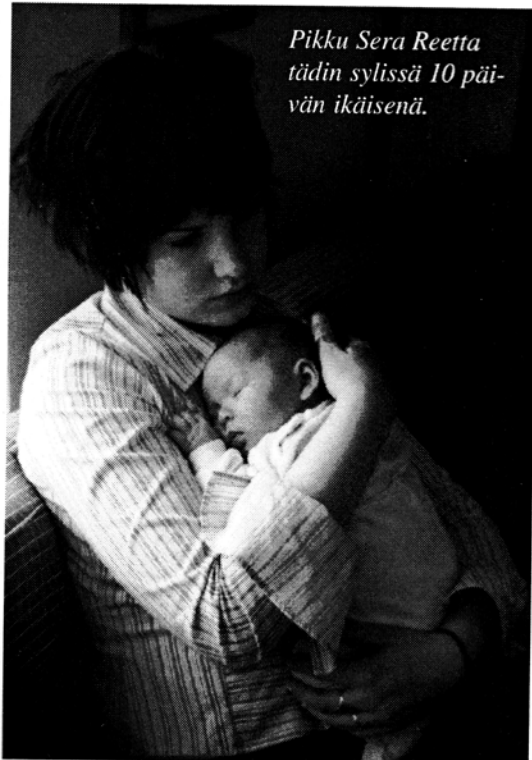
Vas.oikealle. Pastori Ulla Poikonen, kummit Leena ja Ilkka (T161) Paavolainen, isä Jorma Paavolainen. Takana toiset kummit Kati Kahila ja Simo Pelto-Huikka. Edessä Hetti Gunilla äitinsä Pirkon sylissä.

Hauholla Pirkko ja Jorma (T.162) Paavolaisen perheeseen on syntynyt 3.4.2003 tyttö-vauva. Pienokainen kastettiin 1.6.2003 omassa kodissa Hetti Gunillaksi. Kasteen suoritti Pirkon ja Jorman vihkipappi Ulla Poikonen. Kummeina olivat Leena ja Ilkka (Jorman veli) Paavolainen kaikki Polviselän haaraa. Samassa tilaisuudessa pastori toimitti myös kodin siunaamisen.

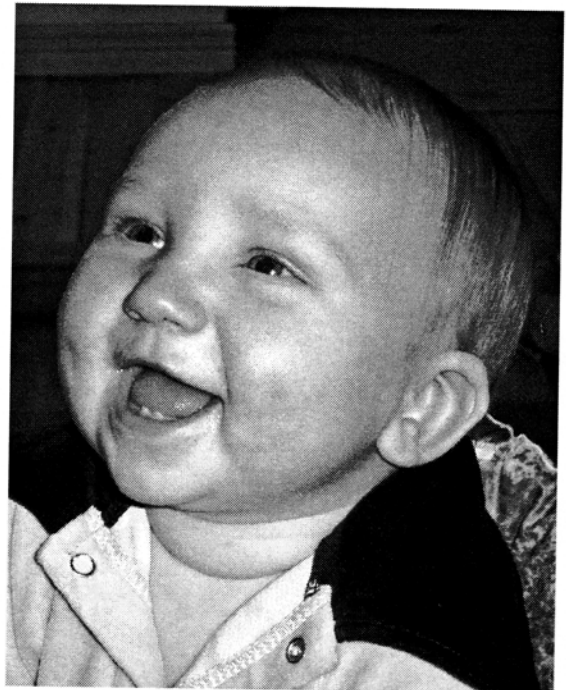

Helsingissä näki päivänvalon Pertti (T.608) ja Hyosook Reijosen tyttövauva 8.4.2003. Hän on saanut nimekseen Sera Kim Minerva. Isot veljet Jumno ja Kimmo iloitsevat pikku sisarestaan. Kaikki ovat kirkonkylän Pietarin haaraa.

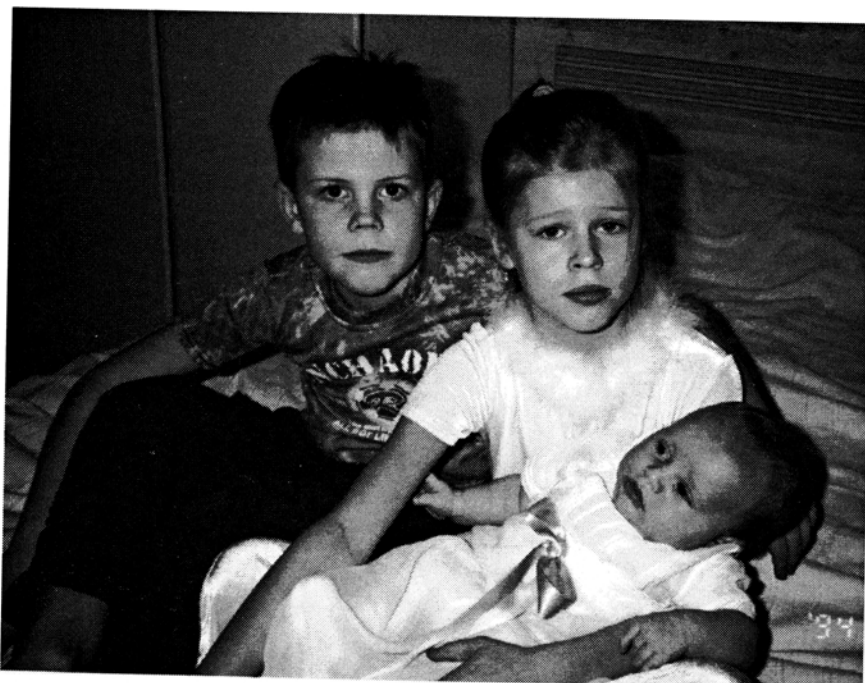
Järvenpäässä on Tiina (T.547) Paavolainen-Hautalan ja Heikki Hautalan perheeseen syntynyt esikoispoika 23.7.2003, joka on saanut nimeksi Jaakko Juhani. Hän on Kokkolan Väinön jälkeläisiä ja kuuluu Joutselän haaraan.

Pikku Sera Reetta tädin sylissä 10 päivän ikäisenä.

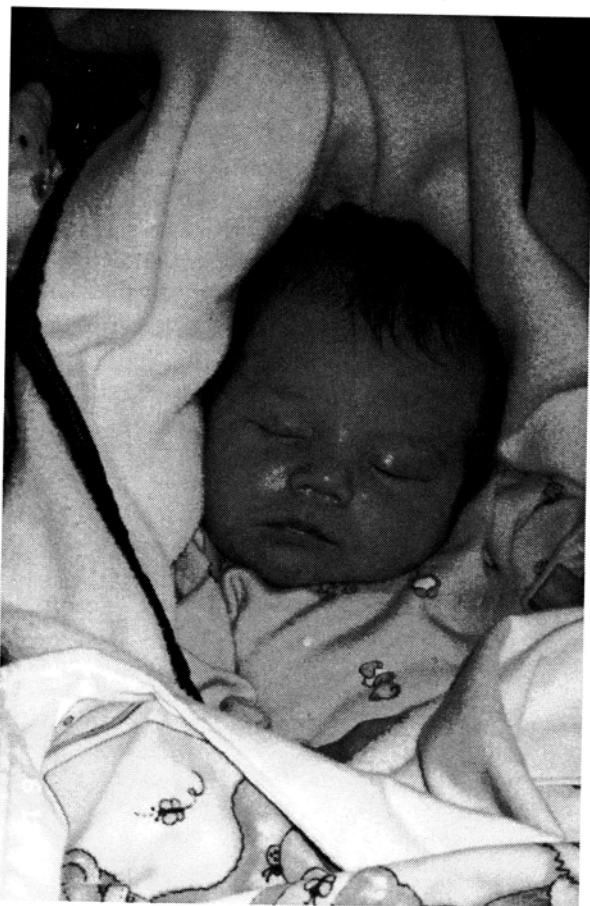

Oheisessa kuvassa iloinen Jaakko lähettää terveisiä kaikille sukulehden lukijoille.

Kokkolassa Kai (T.158) ja Tiina Paavolaisen perheeseen syntyi poikavauva 30.10.2003. Hän on saanut nimekseen Mici Veeti Verner. Perheessä on jo kaksi vanhempaa lasta Mette Emilia 10 v. ja Miikka Johannes 9 v.

Meten ja Miikan kanssa kuvassa on perheen uusi tulokas Mici 67 vuotta vanhassa kastemekossaan, jossa jo nyt edesmennyt isoisa Reijo (T.120) Paavolainen kastettiin, siis Joutselän sukuhaaraa.

U.S.A:ssa on Lauri (T.609) ja Myounghee Reijosen perhe kasvanut pienellä pojalla, joka syntyi 17.11.2003. Hän sai nimen Michael Olavi Choi. Perheessä on jo kaksi tyttäätä, nimittäin 4-vuotias Michelle ja 2-vuotias Nicole.

Michael 5 päivän ikäisenä.

Muista ilmoittaa perhekuntasi merkkitapahtumista sukuseuran sihteerielle. Osoite sivu 17 (tai Eeva Sundberg, Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7, 00100 Helsinki, eeva.sundberg@pp.inet.fi)

KUOLLEITA

Martta Paavolainen os Kankaanpää synt. 26.8.1914 kuoli 89-vuotiaana 31.3.2003 Jyväskylässä. Hän oli naimisissa Reino (T.102) Yrjönpojan kanssa. Heillä on viisi lasta Raimo, Ritva, Riitta, Risto ja Harri. He ovat Vuottaan ”heikkiläisiä” sukuhaaraltaan.

Tytär Ritva Cato on kirjoittanut kauniin runon äidin muistolle.

Timanttipuut

*Yöllä kukkivat timanttipuut
sen jälkeen kun sinä lähdit.
Suru harsoonsa kietoi tienoot muut
minä nähdä sain vain nuo timanttipuut.
Hiljaa istuin ja kuuntelin
ja aivan kuin aavistelin
olit läsnä ja vierellä lohduttaen
Minä elän – tunnethan sinä sen
ja utuisin siivin siveli hiljaa
sydämen pintaa,
niin varoen hiljaa.*

* * *

Aino Holopainen os Paavolainen synt 3.7.1915 Viipurissa kuoli 88-vuotiaana 24.3.2003. Lahdessa. Hän oli Matti (T.36) Antinpojan tytär ja naimisissa Reino Holopaisen kanssa. Häntä jäi kaipaamaan tytär Vappu Anttila. Ainon isä, Viipurin Matti oli Vuottaan Suurkultalasta.

* * *

Irja Paavolainen os. Maamela synt. 20.11.1910 Terijoella kuoli 93-vuotiaana 15.12.2002 Järvenpäässä. Hän oli naimisissa Juho (T.76) Johanneksenpojan kanssa. Äitiä jäivät kaipaamaan Seppo ja Pirkko. Ks. muistokirjoitus s. 32.

* * *

Esikoishaaraan Maunu Paavolainen (T.136) synt 24.3.1946 Jaalassa kuoli 57-vuotiaana vaikean sairauden murtamana 15.9.2003. Maunu oli kauppias Eino (T.85) Matinpojan poika. Hän oli naimisissa Marjatta os. Tuomisen kanssa. Häneltä jäi kaksi lasta, Pekka ja Nina.

* * *

Väinö Paavolainen (T.89) synt. 6.7.1924 Kivennavalla kuoli 79-vuotiaana 30.7.2003 Hormajärvellä. Väinö oli Tuomas (T.69) Joosefinpojan poika. Hän oli naimisissa Terttu os Teräväisen kanssa. Isää jäivät kaipaamaan Tapio, Ilpo, Juhani ja Marja. Ks. muistokirjoitus s. 33.

Jos vastaanottajaa ei tavata, pyydetään lehti palauttamaan:
Eeva Sundberg, Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7, 00100 Helsinki

2

PMM
Sopimus
05900/3

KUTSU SUKUKOKOUKSEEN

Paavolaisten Sukuseura ry: 26. sukkokousta vietetään Kouvolassa
12.kesäkuuta 2004.

Paikkana on vanha kunniakas Upseerikerho sotilaallisessa
ympäristössä Kouvolan keskustassa Upseeritie 5

Ohjelma	9.00	Tulokahvit ja esittäytyminen
	10.00	Sukukokous
	12.00	Lounas
	14.00	Sukujuhla
	n.16.00	Lähtökahvit

Koko päivän hinta on 25.00 euroa sisältäen kaiken tarjoilun,
Lapset 4-12 vuotiaat 50 % alennuksella ja lapset alle 4 v.
ilmaiseksi.

Ilmoittautuminen sihteerille viimeistään toukokuun 20. päivään
mennessä. Maksun voi suorittaa Paavolaisten Sukuseura ry:n tilille
Nordea 102930-316850. Käyttäkää viitenumeroa 1 02131.

Ilmoittautumisen voi suorittaa postitse tai sähköpostitse tai
soittamalla sihteerille.

Osoite Eeva Sundberg, Vänrikki Stoolinkatu 3 A 7, 00100 Helsinki.
puhelin 040-5401782,
sähköposti eeva.sundberg@pp.inet.fi.

Tavataan Kouvolassa